

ZEMANKA.

I.

Oči všech obracely se nyní k nebesům; všude žádostivě, dychtivě je pozorovali, jako když vyhlížíme do kraje čekající někoho plni obav a touhy. Hleděli na nebe jak jen ráno oči otevřeli, pozorovali širou nebes klenbu za dne přes tu chvíli, čekali do slunce západu.

A když slunko sklánělo se za vrchy na lože zářící živým zlatem a purpurem červánkův, nezastíněno mráčkem ani jediným, s povzdechem odvraceli se od krásného toho divadla. Pak zbyla ještě noc. V ni vždycky ještě tu a tam naději skládali, jako Doubravický vladyka šedobradý.

Skoro každé noci nyní se vytrhl ze spaní a vstáv s dubového lože pod nebesy k oknu přistoupil a nebe pozoroval. Než pokaždé se zasmušil, povzdechl.

Nesmírná nebes klenba jako za dne, vybraná, čistá, lazurová a plná hvězd. A kraj pod nimi, nebo v bledém zázvitu měsíce tichý, jako mrtvý.

Vzduch za dne od parna se tetelící, v noci sotva o znání se poochladil. Vlažno, teplo, dusno. Vladyka nejednou okno tabulek sklených, olovem spojovaných otevřel a prošedivélou hlavu ven nachyloval hledě

k západu, nevstává-li tam mrak. Než tam jako na všech světa stranách jasno, jako vysmýčeno.

Pokaždé vracel se zasmušile ku svému loži a nevyjasnil ani lice, když jeho zrak utkvěl na druhém loži, kdež odpočívala mladá jeho žena.

Každý jiný vida sličnou paninu tvář, husté její plavé vlasy, hebounké jako len, splývající zlatými prameny po bílé pernaté podušce, vida bělostné rámě volně za hlavu položené, zapomněl by na to, proč k oknu přistoupil, je-li venku jasno či zamračeno, a zadíval by se na spanilý ten zjev pod tmavozelenými nebesy, zvláště když až tam zabloudil svit měsíce ozařuje jemné, přibledlé lice panino, bělostnou její šiji i rámě.

Ale Prokop Odroda z Doubravice, řečený Němček, když od okna se vrátiv na lože ulehl, jal se potichu modlitbu odříkávat, aby Pánbůh dal vláhu a modlil se tak dlouho, až ho zase spaní přemohlo.

Věru že toho času bylo se zač modlití.

* * *

Nepršelof deště žádného od Božího vstoupení po dva měsíce a sucho veliké nastalo na poli. Všecko hynulo.

Před desíti lety byla nějaká suchota, ale což ta proti té, která roku tohoto, po narození Páně 1456, stihla všecken kraj! Lidé všelijak si vykládali, proč milý Pánbůh je touto metlou trestá.

Málokdo na sebe pomyslí, nýbrž jen tak všeobecně tvrdil, to že se děje pro hříchy lidské.

„A pro ohavná kacířstva! Vsaďte buji jako plevel v našem království; kde kdo, vymyslí sobě víru, a falešných prorokův na kopy!“ dotvrzoval vladyka z Doubravice, když o tom mluvili.

Dost a dost i vroucně lidé se modlili, aby Bůh se smíloval a déšť dal. V Praze i všude po zemi u vigílii M. Jana Husi, svaté paměti, byl uložen půst a den modlitebný. Panbůh však deště nedal.

„Jak by dal, jak by se smíloval,“ horlil pleban Dubenský, „když tak nesvorně a nejednostejně k němu se modlíme. Slyším a věřím tomu, že strana římská v ten den nechtěla se postit ani ho světit. A té zatvrzelosti! Ti papeženci po Praze šli si ještě na hrad a na Malou stranu, aby tam maso jedli. Naschvál! Naschvál! Hrstka jich a jak jsou směli! Všemu městu na odpor. To z té naší shovívavosti. Pánbůh nás trestá —“

„A jak by netrestal!“ doložil vladyka z Doubravice vyslechnuv rozhorlenou řeč vážného plebana, když s ním stál v městečku sousedním pod loubím dřevěné fary. „Jak by netrestal! To a ta kacířstva!“

Ještě toho dne, kdy se vracel z fary, stihla ho nehoda, která ho potom velice tížila. Jel z městečka se sluhou svým sám druhý na osamělý dvorec svůj. Jel poprvé na krásném, mladém vraném koni, kterého sám si vychoval a kterým každému se pochluboval. Kůň ten byl jeho radostí. A tu — hned druhého dne po té jízdě — vladyka si všiml, že vranec není svůj, že mu něco je. Ihned poručil, aby opatřili stoček a stříbrník, a vlastní rukou těmi bylinami koně podkuřoval, domnívaje se, že mu koníka v městečku urkli. Nebylo by také divu. Všecko se přihrnulo, všecko za vraníkem, starí chlapi, mladí i ženské, a oči, ústa otvírali na krásné to zvíře.

Podkouřil jednou, dvakrát i po třetí, a vraníku nebylo lépe. Nežral a byl nějak smutný. Vladyka byl více ve stáji než v jizbě u mladé ženy své a drhna si starostně prokvetlé vousy, upíral bádavý zrak na svého vychovance. Ten ještě na laskání pánovo hlavou

pohnul, veliké své mluvňé oko po něm obracel, za-rehtal — ale pak už ani to.

„To již není uřknuti!“ Tak minil Beneš, pacholek starý, zkušený, a vladyka neodpiral. Ale co, jen co? A že nevěděli, vzali rontový kořen a dali ho vraníkovi pod jazyk. Než ani tu nespatriili žádaného účinku.

Ach, toho zvířete rozmilého! Když starý Beneš do této nové stáje ho zaváděl, sotva bujně zvíře udržel; a poněvadž se obával, že nebude pánu dobře státi, kolik dní chodil do polí a háje, až odtud přinese ježka a strizlika a ty živé zakopal pod prahem vraníkovy stáje. A kde teď jeho bujnost! Stoji tu všecek schlíplý a často polehuje. A kde že jeho krk, kde jeho tělo!

„To není uřknuti. Jádro mu uchází,“ minil Beneš.

„Ani to, ani ono,“ odvětil zamračeně vladyka.

„Vím co! — Cikánská nemoc!“ Tato dvě slova vyrazil prudce a dodal: „Cikáni mu učarovali, žádná pomoc. Viš, ti chlapi —“

„Také jsem už, vladyko, si pomyslii, ale —“

„Komu by připadlo! Ó, že jsem jich neschyti a hned nezbičoval, luzu čarodějnou! Čarují, kouzla stroji, Pánaboha pokoušejí. Pak nás nemá Pánbůh trestati! Ta suchota beztoho také k vůli nim. Ti dovedou mnoho, víc nežli židé. Žid dělá morní nemoc, ale cikán všecko. O, bych je měl nyní v hrsti!“

A vladyka Němček zajiskřil očima a zařatou pěsti pohrozil.

To již byl přesvědčen, že vraníkovu nemoc cikáni udělali. Potkalť je, když se vracel onehdy z městečka, v hluboké cestě hned před městečkem. Byli tři, všichni na koních. Zrovna jim oči zasvítily, vykřikovali a jazyky mlaskali, když vladykova vrance spatřili. Nejstarší z nich, na němž stříbro se jen svítilo, s koně seskočil a pokorně k vladykovi se přiblíživ prosil, aby směl se podívat na krásné to zvíře.

Vladykovi zalichotila i chvála cikánova; postál, dal se do řeči. Zachechtal se však, když cikán se ptal, co by chtěl za hříbě. Ale pak se rozzlobil a nohu ze třemene náhle vytáhnuv cikána blízko stojícího kopl. Nechtělť ta duše černá, nekřesťanská polevit, a již naléhavě, dotěrně žádal, aby mu vladyka koně prodal. Jemu, cikánovi! Odroda z Doubravice aby koně cikánovi prodal a nad to tohoto, na nějž s chutí by sedl každý korouhevní pán!

Cikáni odjeli, on se vrátil domů, a pak už druhého dne toho litoval, že ty osmahlé chlapy potkal. Pak už klel a nyní pomstu sliboval. Nejprve myslil, že mu vraníka uřkli, nyní už byl přesvědčen, že tu běží o život krásného, nejmilejšího klusáka.

Starý Beneš užil ještě posledního prostředku jsa přesvědčen, že koni jádro uchází. Pustil mu krev a krví tou nabarvil vrbový prut, pak jej zarazil do vrby sazené. Ale prut nezarůstal a vraník očividně scházel.

Vladyka se již stáji vyhýbal; nemohl se na milé zvíře pro lítost ani dívat. Vyhýbal se, ale přece zase přišel, postál a odešel ještě zamračenější než přišel. Všecko ho nyní soužilo. Suchota mu osení hubila, milý vranec scházel. Čeleď v Doubravickém dvorci nemívala se nikdy tuze dobře — byltě vladyka přísný muž; ale tyto poslední dni nebylo možná s ním vydržeti. Zamyšlen, mrzut přecházel, všecko ho do zlosti rozehřálo. Každý se mu vyhnul, kdo jen mohl. Pani Eliška však nemohla.

Byla tu všem jako hvězdička, tichá a jasná; ji však hrozil mrak ustavičně. Vladyka nikdy na to nepomyslel, že mladá žena jeho nemůže mít s ním stejného myšlení, ji že by ještě těšil svět. Nikdy s ní nezažertoval, nikdy s ní sladkého, lichotného slova nepromluvil. Vždy jenom vážně o věcech vážných, o ho-

spodárství, neb o náboženství, aneb o věcech veřejných, nikdy však slůvka srdečnějšího.

A paní Elška poslouchala srdečně, napjatě, byť i ty řeči ji unavovaly, odpovídala mírně, laskavě; i teď, kdy manžel byl tak mrzut, že ani jí neušetřil. Nestaral se, že panino líce je nějak bledší, výraz jeho mdlejší, že v její tmavých očích je čisti jako by unavenost nebo tichý smutek. Mohl si toho všimnouti, že několikráte zastal svou manželku, ona stojíc u otevřeného okna hleděla do dálky, ven do kraje ozářeného palčivými paprsky slunce, že byla tak hluboko zamyšlena, jako ve snění, že nezaslechla ani jeho kroku.

Venku všecko hynulo vedrem — a ona tu jako květina ve vyschlé půdě prahnoucí po vláze, jen po rosné krůpěji, jež by ji osvěžila. Než vladyka jí nerozuměl. Nepřipadloť mu ani, že by nebyla spokojena, a jistě by úžasem oči rozšířil, kdyby zahlédl mladou ženu svou sklíčenu někdy podivnou úzkostí a tesknoutou, když osamělá modlila se v své komnatce nebo seděla tam na chlumku pod stromy. A což by řekl, kdyby spatřil, že v takové chvíli vytryskly jí slzy a že jí hojně řinuly po mladém, spanilém líci?!

II.

Když bylo Prokopu Odrodovi bezmála třicet let, bojoval onoho neblahého třicátého dne máje měsíce na Lipanských polích proti Táborům. Už tenkrát byl utrakvistou horlivým a proto s chutí a statečně s bratry protivníky se bil. Zdráv až na levou ruku, do níž nějaký Tábor poctivě mu ťal, dočkal se vítězství své strany. Hned nazejtří po bitvě, záhy z rána, kdy na bojišti leželi ještě skorem všichni ranění, jel s bratrancem svým krvavým polem, na němž včerejšího dne a té noci potom jen Táborů třinácte tisíc zahynulo

po rekovném boji. Oba Odrodové pomáhali vydatně na hrůze tohoto pole.

Teď, kdy jsouce myslí klidnější a po včerejším rozpálení ochablější, jím se rozhlíželi, když viděli do nedozírna samá lidská těla, mrtvá nebo v bolestech sténající, když pohlíželi na válečné vozy, někdy rachotící na postrach cizincův, nehybné, bez koní, plné mrtvých obhájců svých, zalité jejich krví, mající pod koly i před nimi hromady mrtvých útočníků, přešla je divá radost vítězův a na tváři mladých vladykův uložil se stín vážného zamyšlení.

Mlčky jeli kolem hrozných skupin mrtvých bojovníků, na jejichž poloze bylo patrné, jak zuřivě bojovali nebo jak těžko umírali.

Pojednou oba zarazili koně. Uprostřed zdupaného, zničeného osení, po němž mezi mrtvolami leželo zaházené zbraně a zbroje: sudlic, palcátů, cepů i mečů, vysokých pavéz i menších štítů vozatajských, helmic a kapalinů, jako by napršelo, zahlédli několik krajních vozův, patrně tábořských, jímž asi podařilo se z nejkruťší vřavy vyraziti a sem až zajeti.

Ale tu stihla je zkáza. V těch místech vrazili patrně na houf Pražanů, s nimiž pak prchající Táboři svedli poslední zápas. Koně u vozů zapletení v řemení své leželi zabiti, s nohami strnule trčícími — na vozích a kolem samí mrtví. Jen tam, co ležel na pokraji malého dolce překoceny placní vůz, tam byli živí.

Pod křovím, bujícím kolem nahnuté staré babyky, seděla žena jakási s hlavou do lůna nachýlenou. Vedle ní dvě stařenky, z nichž jedna strnule, jako tupě hleděla na muže obrovské postavy, bradatého, hustých černých vlasů, jenž jí ležel u nohou mrtev, na prsou křivě všecek zbrocený. Druhá pak stařena rouchou přikrývala chlapce as osmiletého, sedícího vedle ní v zarosené trávě.

Táborské ženy nic se nezarazily příjezdem obou vladyků z vojska nepřátelského. Chmurným zrakem na ně pohlédla jedna ze stařen; druhá pak ani neodvrátila očí svých od padlého muže, jehož mrtvolu o vetchá svá kolena měla opřenu.

Jen třetí z žen, nejmladší, ani ne čtyřicetiletá, pozvednuvši kvapně hlavu do klína nachýlenou, prosebně k vladykům promluvila, aby se smílovali. Odhrnula vlněnou rouchu, kterou přikryto bylo děvčátko asi pětileté. Leželo tiše a spalo jakoby na prachových perinách. Zlatě plavé vlásy volné mu splývaly kolem líček unavením a hrůzou ubledlých. Křovi babykové bylo nebesy jeho lůžka; oroseným listím pronikala jimi zlatá záře ranního slunce a v ní leskly se plavé vlasy i bělostné čilko rozmilého dítěte. Bylo jako kvítko, jež samo zůstalo netknuto prostřed sta a tisíců mocných kmenů zuřivou bouří vyvrácených.

Opatrovníci malého děvčátka nebylo ani třeba prositi. Oba vladykové sami ji upokojili, aby se nic nestrachoala, a Prokop Odroda, řečený pak Němček, seskočiv s koně k děvčátku přistoupil podáváje táborské ženě svou polní láhev zelenavého skla plnou dobrého vína.

V tom děvčátko se probudilo. Spatřivši cizího muže ulekaně odvrátilo svou hlavičku a přitisklo ji k nádrům své opatrovnice.

Tak Doubravický vladyka poprvé viděl se s pozdější svou manželkou, paní Elškou.

Ona žena, jež Elšku tenkráte na klině chovala, byla její vzdálenou příbuznou. Od ní vladykové se dověděli, že děvčátko je dcerou táborského hejtmana Mikuláše z Tichovic, o němž nevěděla, kde včerejšího dne zůstal. Však o tom nepochybovala, že zahynul. Šlechtický původ malého sirotka valně přispěl k tomu,

že vladkové se ho ujali. Vyzvali tetu opuštěné Elšky, aby s ní šla za nimi.

„A co ty, práce?“ ozval se tenkrát Prokop Odroda obrátiv se na chlapce, jenž všecek bledý upíral na ně své černé, planoucí oči. „Pojď také! Ať se najíš!...“

Chlapec sebou hnul a chtěl vstáti, ale stařena, mající na kolenou padlého bojovníka, pojednou prudce se obrátila a přísně na chlapce pohlédnuvši promluvila:

„Nepůjdeš —“

A chlapec už opět seděl neodváživ se ani hlesnouti. Tenkrát oba vladkové zakleli přísné stařené tábořské do očí, jaká že to saň, než nechali jí a nevšímajíce si jí ani její družky jeli dále. Však brzo se ohlédl. Ozvalo se tam u křoví hlasné volání. Spatřili chlapce černookého, an stojí pod babykou zcela hrdla volal:

„Elško! Elško! Zůstaň! Nechoď s nimi! Bonuše, nechoď! Vrať se s Elškou! Elško!“

Chlapec volal, křičel; vladkové zarazivše ptali se Bonuše děvčátko nesoucí, proč ten křeček tak ječí, je-li snad příbuzným tohoto děvčátka, snad bratr?

„Není,“ odvětila Bonuše. „Znají se z tábora. Byli pořád u sebe...“

Vladkové jeli dále, neohlíželi se již, aniž dbali chlapcova křiku, jenž víc a více mdlel a slábl. Jen zlatovlasá hlavička malého děvčátka pořád přes rameno své tety v náruči ji nesoucí se tam obracela, hleděla a také volala — až pak se rozplakala. —

Tak odcházela z hrozného bojiště dcera hejtmana tábořského, jehož tělo tam někde leželo ubito. I milý jí druh taborový, to pračátko pod babykou na ni volající, zmizel jejím zrakům a vícekrát ho nespátřila.

Jeden z vladyků, bratranec Prokopův, vzal ji pak i tetu její domů na rodnou tvrz, kdež otec jeho je přijal a sirotka se ujal. Tam Elška občas spatřila vladyku Prokopa, když přijel navštívit strýce a bratrance. Ale pak dlouhý čas, mnoho let se tam neukázal. Odjel do Uher bojovat pod panem Jiskrou z Brandejsa. Když se navrátil, mnoho se změnilo, též on sám. Uplynulot od neblahého dne Lipanského čtrnácte let. Tenkrát byl mladým mužem, nyní mu čtyřicátý rok už minul a na hlavě i ve bradě probělával se mu ne jeden vlas a vous. Přivezl si však peněz dost, nejedno sto zlatých*) uherských dobrého rázu kremnického a všelijakých ještě jiných klenotův od zlata i stříbra, ze své služby válečné i z kořisti.

Měl vojny a světa dost. Usadil se na svém dvorci s tím předsevzetím, že se už odtud nehne a že bude hospodařiti. Hospodařil, však záhy poznal, že jemu samému to dobře nepůjde, a tu, když tak uvažoval, nebo když sousedé ho k ženitbě vybízeli, pokaždé na mysli kmitl se mu obraz tiché, zlatovlasé dívky na tvrzi bratrancově. Byla děckem, když ji přivezli z Lipanského bojiště... Když ze světa se vrátil, shledal spanilou pannu. Dobře také postřehl, že na tvrzi bratrancově jí nevolno, teskno, a to pro ženu bratrancovu, jež cizí dívku a nad to starou příbuznou její nerada u sebe měla, když jí samé vlastní děti dorůstaly.

Prokop Odroda dobře pozoroval. Panna Elška všeho na tvrzi zakoušela, jen žádné radosti; a naděje na lepší, veselejší časy neměla. Zůstane navždy odkázána na cizí milost... Kdyby staré tety nebylo, už dávno by do světa odešla, než stařenu tu opustiti nemohla...

*) Dukát.

Tak nejednou v tesknotě své pomýšlela.

Tu z nenadání přišel muž, jenž jí nabízel volnost, jenž ji chtěl učiniti samostatnou paní, jenž ji chtěl unést do vlastního domu, kdež by ji nebylo slyšati výčitek, nebylo vidati mračných, nevlidných pohledův a snášeti všelijakého pokoreni a ústrku. A teta, jež za ta léta stala se vetchou stařenou, byla by do smrti opatřena.

Panna Elška dlouho neváhala, ač ten, jenž jí ruku nabízel, byl muž už letný, vlasů prokvetlých, vážný, ba přísný, starý válečník.

Přijala jeho ruku a tak stala se manželkou Prokopa Odrody z Doubravic a z opuštěné, chudé dívky vладыcké bohatou zemankou.

III.

Jasná, tmavomodrá nebesa, bez stínu a mráčku, klenula se nad široou krajinou a slunce palčivě zářilo. Na nebi jasno, na zemi smutno. Kraj všecek vyprahlý. Hle, těch širých lánů přede žněmi! Těch nizounkých, žloutnoucích kláskův, mezi nimiž ani myška by se neukryla, těch vypálených lnů, jež se rdi z daleka jako vřesoviště v jeseni!

Země vyschlá jako chudý prs materi; sypká, lidskou prací změlněná prst pokryla se tvrdou korou a od vedra se rozpukala; než i na tvrdých stezkách i cestách zejí trhliny, a tvář země, jindy tou dobou veselá a libezná, truchli žizní rozpukaná, pokrytá vysoko šedým, teplým prachem.

Tam, hle, se hnul a hustým mrakem zvedl se v oslňující záři slunečné. Z prachového mračna vyjeli čtyři jezdcí, cikáni. Dva z nich vedou ještě vedle svého po koni a za nimi opodál kráčí hříbě. Dospívá již, však není uvázáno. A nač by je vázali! Není to hříbě

svěžíh údův, jež samou bujností neví, kam by skočilo, jež vesele si porehtává, ale zvířátko ubohé, mdlé, kráčejíci s hlavou svislou za ostatními.

Zastavili se. Nejstarší v čele, žádného koně nevedoucí, drží v levici dlouhý řemen, na němž má uvázané dva krásné ohaře. Jak pán jejich se zastavil, ihned lehli do prachu rudé jazyky jako prve vyplazující a prudko oddechující.

Pánu jejich, ve vysokém plstěném klobouku, otočeném turbanem ze strakaté rouchy, jak nyní dlaní zastínil si černé, jiskrné oči a tvář do tmava osmahlou a zarostlou, zablesklo se na opálené ruce několik prstenů. Prsa mu zářila od blesků velikých stříbrných knoflíků hruškovitých na tmavorudé sukni, již vybledlé a stažené širokým řemenem, plným různého kování na slunci zářivě se blýskajícího.

Vedle náčelníka té malé družiny seděla na vráném koniku mladá ještě ženština, osmahlá jako všichni, v bělostné košili, v předu pro vedro porozhalené, a ve strakaté sukni živých barev. Zpod bílé pleny, již ovila si hlavu, bylo viděti černé lesknoucí se vlasy, od nichž tím jasněji se odrážel třpyt zlatých penízků nad čelem.

Ti dva vzadu, ještě snad osmahlejší, také černovlasí, ve strakatém podivném rouchu, v opánkách jako jejich vůdce, mlčky oháněli lipovými zvadlými haluzemi své i svých soudruhů koně.

A ještě se ubohá, zpocená a žízňivá zvířata prudko oháněla ocasy proti dotěrnému hmyzu.

Starý vůdce chvíli se rozhlížel širou, opuštěnou krajinou, jež jako mrtvá před nimi se rozkládala. Všude vyprahlá pole, mezi nimi nekonečná cesta plná prachu, nikde stínu. Vzduch chvěl se horkem; člověku i zvířeti bylo jako u výhně. Pot poléval tělo, těžko se dýchalo, ústa i hrdlo vysychaly, a prach při každém

kroku vnikal do nich i do očí, bolících od něho i od oslňujícího světla a prudkého parna.

Vůdce pojednou ukázal v pravo, kdež daleký kus stranou lákala stínem řada stromův a houšť křovin, za nimiž, jako by na jejich konci, probělával se osamělý dvorec či tvrz.

Všichni dali se tam širokou, vyprahlou mezi. Psi i koně kráčeli zvolna, nejvolněji hříbě, jež pletouc nohama zůstávalo daleko za ostatními.

Vůdce pobízel: „K těm stromům musíme. Tam je snad potok.“

Mužové i mladá jezdčyně dali se do živějšího hovoru. Jen vůdce jejich nevyjasnil vážného líce. Bedlivě pozoroval svého koně i ostatních, již kráčeli jako prve mdle a unaveně.

Dojeli. Stín stromů je pokryl, již haluze, jak se jimi drali, šustěly a praskaly; výkřik — pak ticho. Veselé, naději oživené tváře jako by strouly. Jen líce starého vůdce zůstalo jako prve, klidno, zasmušilo.

Společnost stanula u cíle svých tužeb.

„Přeschl jako všecky,“ pravil vůdce a sjel do koryta neširokého potoka.

Bylo kamenito, sucho, jako by ho jakživa ani krůpěj vody nesvlažila. Marně se ohlížel vůdce i jeho společníci, nenajdou-li v nějaké zátočce pod kořeny aspoň něco vláhy. Nikde nic; břeh, kořeny olší i dutiny pod nimi suchy, plny ztvrdlého bláta a povadlých rostlin.

„Ubohé zvíře!“ zvolala jezdčyně, když právě v ten okamžik mezi haluzemi olší ukázala se hlava mladého hříbete. „Aspoň si tu odpočineme,“ dodala chtějíc se sedit, aby si ulehla ve stín.

Než starý vůdce nedovolil.

„Zatím hříbě se nám svalí, a my také žizníme,“ pravil a dodal: „Pojedeme korytem vzhůru a doje-

deme tak jistě k tomu bílému stavení, jež bylo viděti. Tam snad bude voda —“

Jen útěcha, že tam v bílém dvorci dojdou občerstvení, dodala ještě chuti a síly. Cesta byla nyní aspoň o to snazší, že jeli mezi křovinami, pod korunami starých olší, ve stínu, ačkoliv i tu bylo dusno. Aby uvolnili koním na té kamenité cestě, slezli a kráčeli vedle nich nebo po břehu, kde nebyl zarostlý. Tak ubírali se asi čtvrt hodiny; pojednou vůdcův kůň se zastavil, krk natáhl, nozdry rozšířil a zařičel.

Pán jeho vyjasniv lice zvolal vesele a s určitostí: „Voda! Zoreha čije vodu!“

* * *

Vsichni v malé karavaně přidali do kroku a dříve ještě nežli se nadáli, spatřili, po čem už prahli — vodu.

Stinné stěny olší a křovin v pravo v levo se rozšířily, a před sebou spatřili rybník, ne veliký ani ne zcela plný. Zdálo se, jako by byl více než z polovice vypuštěn. Bahnitě jeho dno, z větší části vyschlé a a rozpukané, svědčilo, že ani toto místo neodolalo záru palčivých paprsků slunečních. Kolem do kola na vysokém břehu rostlo hustě různé stromoví; jenom na jednom místě, zrovna proti žíznivým jezdcům, břeh byl úplně volný, tak že tudy bylo dobře viděti osamělý dvůr opodál se bělající pod šindelovými střechami.

Však na něj žízniví neupírali svých zraků.

Tam dole, nejníže v polovyschlém rybníčku leskla se ve stínu nahnutých olší a vrb voda. Chlad a vláha!

K ní se nyní všecko hrnulo, lidé i koně. Koně uvolnění zařičeli a několika skoky stanuli u vody, již jali se oni i psi hltavě píti. Vedle pak klečeli jezdci

a mladá jezdkyně nabírajice do brunátných, tykvových čutor. Pili všichni dlouhými doušky; opět čerpali, opět pili, ač voda nebyla nejchutnější a nejstudenější.

Zapomněli na všecko kolem. Vůdce nejprve se vzpamatoval. Drže ještě plnou čтору, z níž voda kapala, v ruce, šel kousek zpět, aby ode břehu se rozhlédl, pak jednoho z družiny zavolal, aby šel v stranu dvorce, odkudž on, vůdce, hlasy zaslechl. Vyzvědač se za chvílku vrátil.

„Dobře jsi slyšel,“ pravil k vůdci. „A já viděl... Tu za stromy pode hrází je houština a vrby, a tam ti chlapi šli, ze dvora. Něco nesli — ani bys neřekl... vodu mají a přece —“

„Co, mluv!“

„Zvíře, krásné vrané zvíře. Mladý kůň, oh, mladý, jistě —“

„Co je s ním?“

„Díval jsem se na ně... Pod vrbami jáma... Podkovy mu utrhli. Byly pěkné bílé, jako stříbrné. A malé... To byla jistě nožka... Škoda ho... Pak ho hodili do jámy —“

V tom sebou všichni trhli a se ohledli.

Někdo vykřikl. Na hrází v průlině stál jakysi pacholek hrubý, nesa v levici dřevěnou nádobu, s níž šel pro vodu. Ten do zadu se obracel, na někoho volal a před se ukazoval.

„Aby oněměl!“ zaklel vůdce. „Chystejte se —“

„Vždyť nejsme ve škodě,“ namítla dívčice.

„Nechají-li nás... Slyšíte, jak křičí —“

Chlap na hrází pustiv konev zcela jsa ke dvoru obrácen, křičel z plna hrdla:

„Cikáni! Cikáni jsou tu — v potoku pod olšemi! Pojdte, pojdte! Honem běžte!“

Než se nadáli, již se ukázali vedle něho jini dva, tři, čtyři, a v tom jakýsi šedivec mezi ně dorazil s toporem v ruce.

„Kde je ta zvěř?!“ křičel. „Kde... Ah, vy lotři! Přišli jste se podívat, jak jsme zahrabávali vraníka... Na ně!... Počkejte, vy!...“

A starý Beneš rozmávnuv se toporem, hnál se po hrázi za cikány a ostatní z čeládky, rovněž obušky ozbrojení, křičíce za nim. Ale než doběhli, cikáni byli už v sedle a bijíce koně vyrazili s velikým křikem zpod stromův, až haluze praštily hluboko nad nimi se rozhoupaly.

Starý Beneš se svou družinou nestihl jich už na místě; než doběhl, cikáni už byli v poli a prudko v dál uháněli mimo dvůr. Klnouc a křičíc hleděla za nimi čeládka, na pádící koně i na hříbě ubohé, jež poděšeno křikem i pobídkami a vidouc utíkatí ostatní napínalo všechny své síly.

Mrak prachu, jenž za prchajícími se zvedal, houstl, rostl a stoupal a za nedlouho zakryl cikány úplně.

Teprve nyní starý Beneš, ve tváři všecek zarudlý, obrátil se ke dvoru.

„Hned bych se dal za nimi — ale co —“

„Kdo ví, co by říkal vladyka... Škoda, že není doma!“

IV.

V tu chvíli stará Bonuše podřimovala ve tmavém, vysokém křesle, a neť její, paní Elška, stála u oken. Před ní, na dřevěném polštáři jeho, značně širokém, neboť zeď stavení byla velice tlustá a silná, stály v květináčích dvě kvetoucí růže a vedle nich bílý,

modrými kresbami zdobený džbánek. Pani právě zalila zardělé květiny.

Otevřeným oknem bylo viděti mohutné piliře, stavení tu opírající, v jich skulinách plno netřesku a plevele, dále pod nimi zahrádku a za ní chlumeck se starými košatými stromy.

Stály zrovna na jeho temeni: javor a dva duby, jako tři obři mohutných kmenův a široších korun. Kolkolem všecko v zátopě prudkého světla slunečního, vzduch plný sálavého horka; jenom tam pode stromy chladivý stín.

Paní Elška ohlédla se po tetě. Usnula tvrdě. Mohla by ji tu nechat a na chlumeck si zajíti. Ale kdyby z nenadáni přijel vladyka. Zase by hučel, co tam pod těmi stromy má. Oh, snad teď bude přece aspoň poněkud volněji. Zle bylo, co ten kůň tak scházel — oh, pro člověka by snad tak nedělal. Dnes už rozhodnuto. Koně odnesli, zahrabali, a vladyka nedbaje času si vyjel; nechtěl v tu chvíli býti doma. Teď bude nějaký den ještě zle, ale pak snad přece zapomene.

Venku se ozvaly hlučné hlasy. Ah, čeládka se vrací. Už je po všem. Ale o čem tak živě vykládají? Totě starý Beneš... Něco o cikánech!... Paní Elška se nahnula s okna... Ano, starý Beneš v čele ozbrojených pacholků vykládá sběhší se dvorské chasé o cikánech, všecko jak se událo, a že přišla ta luza podívat se, dobře-li klusákovi učarovali.

„A byli to titíž, které tenkrát jste potkali?“ ptal se někdo.

„Nevím; myslím, že ne.“

„Tihle měli ženskou —“ dokládal jeden z pacholků.

„Hm, byli, nebyli, to je jedno —“ minil Beneš. „Všecko jedna luza — všecko jedno pásmo. Jen tak

sem nepřišli. Ti dobře věděli, jakého tu máme nemocného a proč se roznemohl. Však kdybychom je byli dostali... Těm bych ukázal!*

Dále si vykládali o cikánech, zvláště o tom, co vладыka řekne... Paní Elška sebou trhla. Oni o vlku a vlk tu. Vладыka právě se vrátil. Poodstoupila od okna. Zalekla se. A v tom už ozval se dole jeho hlas... Slyšela, jak laje pacholkům, že cikány pustili.

Pane na nebi! Dobře se tak stalo, ti ubožáci by zkusili. Dobře, že ho tu nebylo. Chtěla od okna, než zarazila se novým leknutím. Zaslechlaf, jak vладыka poroučí čerstvé koně osedlati, sobě i třem pacholkům. Pojede za nimi, bude pronásledovati cikány. Oh, toť by nebyl on! Jak by mohl prominout, odpustit! A snad to ani nejsou ti, které viní. On jim nesleví, neustane, až je dohoni.

Paní Elška nečekajíc vyšla ven a potkala manžela svého v klenuté, veliké siní.

„Slyšela-lis?“ ptal se prudko všecek jsa zamračen.

„Ano, cikáni...“ odpověděla paní Elška mírně a tiše, úzkostně hledíc muži do tváře.

„Uchystej něco krmě a vína, pojedeme,“ ostře, jako by poroučeje vладыka odvětil.

„Chceš-li za nimi? Nyní, v ten čas?! A je to zlý lid, aby ti ještě —“

„Zlý, věru, a proto chci, aby již nikomu neškodili —“

„Ale snad to ani nebyli ti — honil bysi snad nepravé — a nevinné —“ dodala váhavě.

Prokop Odroda, Němček, dal se do smíchu.

„Nevinné!“ opakoval. „Holoubátka, není-liž pravda! A kdyby to ani ti nebyli, již mně vraníka... Stihli je u vody, u rybníka, rozumíš-li? Jistě vodu čáry nebo zrovna jedem otrávil. Ale jaké průtahy, rychle, rychle!“

Paní Elška neodvážila se již ani promluvit. Odešla učinit po mužově vůli.

Za chvíli po té vsedal vladyka na koně, jenž osedlán přede dveřmi čekal. Paní Elška stála opodál. Ani si nevšimla, že muž jí ani ruky nepodal. Když do sedla se vyšvihl, tázala se, kdy přijede.

„Až je dohoním, až je vytrestám —“. Bodl koně ostruhou. Jen ještě jednou se obrátil, však ne po ženě, ale po čeládce a zvolal, aby dvůr dobře opatrovali a na oheň pozor měli. A již byl branou ven a za ním tři jeho průvodčí, všichni jak náleží ozbrojeni šavlemi a samostřily.

Před časy by paní Elška více muže svého zdržovala i bránila mu, aby nejezdil, byla by důtklivě ho napomínala, aby se nevydával v nebezpečení, a horlivě, vroucně žádala, aby brzy se navrátil.

Však poslední dobou mnoho se změnilo v jejím nitru, mnoho... Nejednou již o tom s tetou Bonuší promluvila, tak že si vladyku nemyslila; než to, co ve chvílích samoty uvažovala, co v jejím nitru se dalo, aby teď vyjevila, nebyla s to. Čím dále tím častěji připadalo jí to divné, kormoutlivé myšlení, čím častěji skličovala ji ona podivná tesknost, ve chvílích samoty, kdy cítila takové prázdno, kdy ji děsila myšlenka, že bude tak ustavičně, beze změny, bez naděje, bez potěšení.

Když vladyka odjel, kráčela nádvořím zamyšlena nedbajíc rokující dosud čeládky a zamířila kolem hlavního stavení věžovitého, v němž přebývali, ku dřevěným vrátkům. Před nimi ve stínu starého pilíře seděly dvě dívky, chlapeček a malá holčička. Drobnými prstíčky svými dobývali netřesk ze skulin pilíře. Kolem nich leželo několik hliněných hrnečkův a dřívěk, jimiž až dosud byli si hráli.

Opálený, zdravý klučina vyskočil a smál se na vladyku. Mladší sestřička sebravši se, v košilce jen, jak byla, batolila se dětsky prostomile k zemaně a buclatýma ručkama chytla se její lindišové sukně. Pani Elška pojednou jako by se vzpružila.

Upřímný pohled dětských, černých očí zažehnal stín zamyšlení, ano i úsměv vyvábil na přibledlém lici. Jak se k ní děcko přitulilo, přitiskla je k sobě, a tiskla a libala, až děvčátku zardělo se líce. Ale také paní Elšce, jak je pak pustila, bylo znáti na tváři ruměnek. Chopivši šafářovy děti za ruce vyzvala je, aby šly s ní do zahrádky.

Prve než manžel přijel, pomýšlela na chlumeck. Na jeho temeni, ve stínu starých dubův a mocného javoru, ráda těkala zrakem svým po lesích, chmurně se rozkládajících k východu za dvorcem; nejraději však po vesnicích bělajících se opodál i daleko mezi stromovím a v polích, až obyčejně naposled utkvěl její pohled tam, kde v dáli čnely vysoké věže nejbližšího města. K němu zatačela se polem i lučinou cesta, vedoucí ku tmavé jeho bráně, za níž tak živo a hlučno.

Odtud nosíval vítr až sem pod staré stromy na chlumeck vážný hlahol zvonů, jenž nejednou mladé zemaně, jak mu za tichého svatvečera nebo za nedělního, oroseného jitra naslouchala, rozechvěl srdce divnou, nevýslovnou touhou.

Nyní pro šafářovu drobotinu na zalíbené své místo zapomněla. Děti bez ostychu a vesele vešly s ní branou do neveliké zahrádky, obklopené se tří stran kamennou zdí; čtvrtou stranou opírala se o samo hlavní stavení, obrácené do ní čelem. V zahrádce v tu stranu ke chlumku poněkud se svažující nebyly tak patrný účinky hrozného vedra. Staral se paní Elška o vláhu pro kousek té zalíbené své půdy, těšící ji květy a zelení. Šedá, kamenná zeď uvnitř byla pokryta živým

kobercem chmele i křovím kolem dokola husto rostoucím. Tudy ubírala se a trhala šafářovým dětem maliny, v šedo zeleném listí vábně se zardívající.

Chuť malých mlsalů, jejich radost, jejich výkřiky a řeči ji bavily. Dnes beze strachu mohla se jim oddati. Nemusílať se báti vladyky, jenž nerad vídal, když s těmi dětmi se zastavila.

Ano nedávno, když zastal paní svou chovající nejmenší šafářovo děvčátko a laskající je, přísně ji za to pokáral a přísněji ještě šafátce poručil, ať děti lépe si hlídá a nepouští je na obtíž do panského domu.

Trhající maliny došla se svým průvodem až k nevelikým dvířkám ve zdi, polozakrytým houštinou. Tu usadivši děti na lávce pode starou jabloní, korunu svou vedle dvířek nade zdi mohutně rozkládající, šla mezi záhonky, aby uvila svým malým hostem kytičky. Ale v tom jako by se kolem ní zastínilo. Nad kvetoucím záhonkem jsouc nachýlena náhle se vzpřímila, aby se rozhlédla, co se stalo.

Ano, div divoucí!

Převzácný host se ukázal; na nebi mrak a na chvíli zasloučil slunce. A tu v onu stranu za chlumkem obloha zatažena. Snad konečně bude bouřka a déšť se vyřine! By Bůh dal!

Než v tom, jak zemanka držíc v levici natrhaná kvítka po nebi se rozhlížela, pojednou sebou trhla. Někdo na vrátka zabušil; a po druhé! Paní Elška se zalekla. Bezděky se ohlédla po dvoře. Tam hluboké ticho a kolem ani živé duše. Šafářův klučina seskočil s lavičky a volaje: „Někdo tluče,“ upřel své vyjevené oči ke dvířkám, vedoucím ze zahrádky ven ke chlumku.

Již také mladá zemanka u nich stanula.

„Kdo je to?“ otázala se.

„Mdlý poutník. Smiluj se, žízním, prahnu —“ ozval se mužný hlas.

„Jsi-li sám?“

„Sám jediný.“

Zemance připadlo, že bude nejlépe říci mu, aby šel kolem přímo do dvora.

„Zbloudil jsem v polích,“ neznámý sám opět začal, jako by chtěl zapuditi nedůvěru paninu. „Od Božího rána svých úst jsem nesvlažil. Přišel jsem až sem k tomu potoku přede zdí — ale je přeschlý jako všechny. A tu jsem zaslechl dětský smích, a tvůj, paní, hlas. Zatloukl jsem, jak písmo dí, a věřím, že mne nezapuďíš, neboť jsem trápen žízni jako bohatec v pekle. Zbraně nemám — jsem —“

V tom křoviny prudko se rozhoupaly a koruna jabloně u branky hlučně zašuměla. Zdvihl se vítr, jako před bouří.

Paní Elška dále nerozvažujíc, jako by řečí cizincovou přesvědčena a ujistěna, odšoupla ne bez namáhání závoru. Ale jak dvířka otevřela, stanula nehnutě a všecka udivena hleděla na zbloudilého cizince. Stál před ní níže na kamenných schůdkách muž ještě mladý, statné postavy, ve tmavé, dlouhé sukni i takových úzkých nohavicích. Paní Elška však nevšimla si jeho postavy, ani černošedého křáčka mocně zvlněného, jež dvířky bylo viděti, jak za starými stromy za chlunkem vystávalo.

Zrak její byl sváben a upoután sličnou hlavou cizincovou, kolem níž, jak větrice zadula, zavlály dlouhé, něco zkadeřené vlasy barvy havraní; nejvíce však jiskrnýma očima. Černé byly, jakož i hebounké vousy kolem líc mužně sličného, a pohledly na mladou paní tak, že jako by učarována nemohla svých zrakův odvrátit.

Kvapně ustoupila jako oslněna. Zableskloť se proti ní. Když pak oči svých pozvedla, byla dvířka zavřena a cizinec stál na zahrádce vedle ní.

Příchodem jeho, více však ještě zjevem jeho překvapena, vyzvala ho, že mu vody přinese, aby zatím usedl. Teprve na nádvoří, když dala nabratí čerstvé vody do bílého, květovaného džbánu, připadlo ji, že mohla cizince do stavení vyzvat. Když opět chtěla do zahrádky, stará teta probudivši se zahlédla ji s okna. Když uslyšela, komu ta voda, sama vyzvala:

„Bouře tu a déšť na spadnutí. Je-li dobrý člověk —“

„Jako žák nějaký.“

„Tedy ho pozvi dále.“

Zatím cizinec sedě pod šumící jabloní rozhlížel se zahrádkou, kde všecko, strom, křoví i květina, chvěly se u větru. Tu také utkvěly černé oči jeho na šafářových dětech, jež před cizincem kus utekly a nyní zvědavě i bázlivě na něho hleděly: odvážnější chlapec napřed, bázlivá sestřička za ním.

Cizincova zamyšlená, vážná tvář nevyjasnila se pohledem na ta písklata, aniž se na ně usmál, nebo je k sobě zavolal.

„Je-li to vaše máti, ta pani?“ zeptal se.

Děvčátko ani neodpovědělo a jen hošík se vzmuživ odvětil, že není.

„Kdo je to?“

„Vladyka.“

„A či jste vy?“

„Ze dvora,“ odvětil chlapec prostodušně.

„A vladyka nemá děti?“

„Nemá.“

Umkl, neboť v tom otevřela se dvířka ze dvora a jimi vstoupila sama vladyka s mladou děvečkou nesoucí džbán vody. Cizincovy oči pohleděvše na paní utkvěly na ovíhlé nádobě, s níž jasně křišťálové krůpěje kapaly na cestu. Nedočkav ani vstal a chopil se džbánu.

„Bůh tě pozdrav, dobrá pani,“ pravil a jal se pít.

Pil s velikou chutí, tak že zemanka patric na něho v duchu až ho politovala, jakou hroznou žízni byl ubohý trápen. A v tom také bedlivěji si všimla jeho urostlé postavy. Napiv se chápal se zvolna holi a pláště na lávce pod jabloní uložených. Když však ho paní Elška pozvala, aby nyní nechodil, že je déšť na spadnutí, poslechl rád.

V.

Hluboký stín zamračivšího se nebe padl na krajinu a od něho zatmělo se také v zemančině komnatě.

Paní Elška seděla na vyřezávané stoličce bez le-
nochu vedle černého křesla, v němž odpočívala stará její teta ve tmavém rouše, majíc vrásčité, suché ruce volně opřeny o podpěradla. Vedle této stařeny v černém, sametovém čepečku, vroubeném jen uzounkým proužkem bílých krajk, mladá zemanka vypadala ještě mladší a svěžejší. Obě paní stejně pozorně, ano s napjetím naslouchaly řeči cizincově, jenž proti nim seděl na lavici u zdi u stolu se skříženými, vyřezávanými trnoži; jen že paní Elška majíc ruce na kolenou volně složený častěji oči sklopila, kdežto teta její zraků svých od tváře mladého muže ani neodvrátila, jako by v ní zpytovala.

Cizinec občerstviv se, všechny útrapy dne a horka se sebe shodil a na ně zapomněl.

Mluvil velice živě, ano rozohňoval se; oči jeho mocného výrazu počaly zářiti zvláštním leskem, jaký zažehují ve zraku nadšení nebo blouznění.

Mluvil řečí plnou obrazův, a bylo na ni znáti, že je v písmě nad obyčej zběhlý. Kdo by byl, neoznámil, a paní se ho, jelikož hostě svého, nezeptaly.

Knězem nebyl, mluvil však jako kněz. Zdálo se, že v myšlénkách, jež pronášel, žije ustavičně, že nemá

na mysl jiného než to horlení a blouznění. Než nad řeči jeho mladá paní několikráte v duchu se zarazila. Zarazila, však dále zase, proudem jeho řeči stržená, naslouchala bedlivě a s živým účastenstvím. Vzbuzovala je nejen slova jeho, než i zjev neobyčejný, ta sličná hlava jeho a tvář všecka výmluvná, čela krásného a zářících očí.

Tabulkami padal na něho míhavý zásvit. Okno, jak vítr do něho dul, chvílemi zarachotilo. Ze zahrady bylo slyšeti prudký šumot stromův a z daleka se ozvalo občas temné a slabé zahřímání.

Cizinec toho nedbal a mluvil dále.

„Co nového v kraji a v Praze, ptáš se, paní?“ děl obraceje zraky své ke stařeně ve křesle. „Všude stejno, všude trudno. Všude vyprahlo a žiznime — však ne po vodě jazyk ovlažující, ale žiznime ke pravdě, jako lačný jelen k vodě . . . Kdo umí počítati, však ne pro sebe, ale pro pravdu, počítá, nač jsme tolik let bojovali, nač tolik krve prolili, nač vyháněli ze země Filištinské, Idumejské a jiné pohany, když nyní s nimi se smlouváme jako kupci a židé . . . Učili a hlásali u nás, a věřili jsme, že nebude na zemi panování ani poddání, aniž jeden druhého bude k čemu nutiti, neb všichni budou rovni bratři a sestry. A hle! Všecky hrady a města osazeny jsou lapkami a zloději, aby trápili, bili, z chalup táhli, vázali, loupili a u vzení sazeli, tak že všechen lid jest u veliké nouzi. To sou pomsty od Pánaboha hrozné!“

Zamlčev se upřel zrak do země, ale hned zase pozvedl oči svých a mluvil opět, čím dále tím vroucněji:

„A pravda! Svatá pravda! Kolik těch, kteří zůstali ji věrni? Již zase počínají více věřiti písmu doktorů svatých neb jakýchkoliv mistrův a mudrcův nežli písmu svatému. A kdeže je to, co pravili, že přijde

cirkev v takovou nevinnost, že lidé na zemi budou jako Adam a Eva v ráji?“

Paní Elška pozvedla sklopené oči, jak cizinec v ten okamžik se zamlčel; zrak její se potkal se zářícím pohledem na ni upřeně tkvícím.

„Kde že je to? Snad u biskupův a prelatův tváří rumných a ducatých a otlých laloků v krumplovaných ornatech a kmentových, drahých komžích, kteří mají stůl tučný a lahodný, kteří nepočítají pánům za hřích života bohatcova rozkošného, pyšného a násilného, kteří nedějí pánu násilím roztylému upřímně: ‚Do pekla půjdeš, neb jsi vyrostl v sádlo skrze násili chudých‘ . . .“

Umkl.

Zaraziloť ho, jak stará paní v lenošce prudko se hnula a vztáhnuvši pravici zvolala:

„Jistě jsi to ty . . . Jsi-li z Metelska?“

„Laurin!“ mladá zemanka zvolala náhle povstavši, jakmile uslyšela to jméno.

Cizinec byl velice překvapen.

„Jak že jsi mne poznala, paní, a jak mne znáš i ty, paní?“ a tu se obrátil k paní Elšce.

„Neznala jsem tě,“ stařena odvětila. „Ale jak jsem tě zahledla, připadlo mi, že jsem tebe nebo tobě zrovna podobného viděla. A jak jsi mluvil, víc a více — ten hlas — a podoba, i to, cos mluvil. Tak nebožtík Václav z Metelska . . . Jsi-li jeho syn nebo pokrevný?“

„Ano, syn Václava z Metelska — hejtmana táborského — Laurin.“

„A nás nepoznáš?“ pravila mladá zemanka. „Tot teta má, Bonuše, sestra Mikuláše z Tichovic . . .“

„A tys Elška, jeho dcera!“ zvolal Laurin a přistoupiv kvapně chopil se bílé, něžné ruky mladé paní. „Tys malá Elška, s níž jsem si hrával v táborovém . . .“

Ty si ještě pamatuješ mé jméno?" Obrátiv se ke stařeň stiskl ji také pravici a pokračoval:

"Onoho žalostného dne na Lipanech — ano, pamatuju se, paní, jak tě, kdo nevím, nějakí jezdci, odvezli, jak jsem za tebou křičel a plakal . . ."

"A jak Elška trhala se mi v náruči, jak po tobě ruce vztahovala, když jsem ji odnášela, to ty nevíš . . ." doložila stará paní.

"A proč jsi ji odnesla, proč jsi šla s nimi, s těmi . . ."

"Bála jsem se o ni, lekala jsem se, že by mně tam zašla . . ."

"Co jsem se báby své po vás naptal, kde je Elška — dobře si vše pamatuju. Triadvacet let už tomu. Mnoho se změnilo . . ." a v očích mu zase tak podivně svítilo.

"A co bába tvá, co se stalo?" ptala se Bonuše.

Laurin z Metelska zase usedl, avšak už ne na lavici ke stolu, ale na židli, stojící blíže paním.

Nadšený, fanatický horlitel, jehož řeč prve bez vyzvání tak se rozproudila, byl nyní na slovo skoupější. Chmura jako by zastřela jeho tvář. Vypravoval byv otázan o svém osudu, ale stručně a nijak se nešíře, tak že paní Bonuše několikeroú otázkou vypravování přerušila, aby nabyla zpráv zevrubnějších.

Vypravoval, jak na bojišti Lipanském ještě zůstali, jak bába jeho nehnula se dříve, až přišli lidé a mrtvého syna, jeho otce, ji vzali a na poli pochovali.

Pak odešli z nešťastného místa a po klopotné pouli dostali se na rodnou tvrz. Však byla spálena a rozvalena, jen val plný kamení a ohořelých trámů po ní zůstal. Dvorec pak ku tvrzi příslušný byl osazen cizími, kteří je, když se ku svému hlásili, vyhnali.

Paní Elška si povzdechla, když toto vypravoval.

"Ach, ubohá Margareta! Na stará kolena! Co jste zkusili!" teta Bonuše politovala hlasitě.

Laurin jen obočí pozachmuřil a temněji, ale skoro klidně pravil:

„Ano, byla to klopotná cesta . . .

Pak vypravoval, jak bloudili sem tam po známých, ale že všecko po té bitvě bylo rozplašeno. až konečně na Tábor se dostali, a tam že mu babička záhy zemřela.

„Jakýsi soused, Matěj Bakalář, se mne ujal. Sám byl v písmech i v latině zběhlý, a ten mne učil. Hodný muž a pravdy milovný. Pravé, svaté pravdy, jaké ani zplna čisté na Táboře neměli, ani jich kněži, ani sám Biskupec ani Koranda!“

Laurinova tvář počala se vyjasňovati, oči jako by jasněji zahořely a hlava jeho za vypravování poněkud pochýlená vztyčila se.

„Ano, divíte se . . .“ mluvil živěji. „Ale ani tam na Táboře, kde mněli, že mají svatou pravdu, nebyl její milovník bezpečen. Mistr můj musil ji ukrývat a tajně a kradí vykládal mně, co slyšel od mistrů svých.“

„Kterých?“ ptala se Bonuše zvědavě.

„Znáš je jistě jménem — ale bych je vyřkl, zděsila bys se. Traktátové jejich, které mistr můj zachoval, od bludův mne vysvobodili, a z jejich písem jsem poznal, co má býti poznáno a což jste všichni nepoznali. Všaktě oba pro svatou pravdu utrpěli; ale oba jí silni vesele čekali smrti chvátající.“

Mladý muž opět se rozohnil a oči jeho zářící fanatickou nadšeností upřeně hleděly na obě paní. Když Bonuše nyní znova se otázala po jménu oněch mistrů, jako by té otázky neslyšel a mluvil dále:

„Myslili, že s nimi svatou pravdu spálili — ale jsou ještě věrní její; třeba jich málo, třeba jen semeno hořčičné . . . Ono v strom vyroste, a pak teprve bude náprava všech těch nynějších zmatkův. Kdo

ve stín jeho se uchýli, dojde mysli a srdce ukojení a v pravé lásce sladkého duše odpočinutí . . .“

Venku zprudka zahřimalo. V hlasném stromů šumění zarachotily o tabulky oken veliké krůpěje dešťové. V komnatě se od bouře setmělo. Bylo vlažno, dusno.

Na chvílku všichni umkli. Paní Elšce zněla dosud v mysli slova Laurinova:

„Dojde mysli a srdce ukojení a v pravé lásce sladkého duše odpočinutí . . . Jaké to učení, o němž tak horlivě mluví?“ V tom sebou trhla, neboť teta pomlku přerušivši hlasitě vzpomněla, kde jest asi v tuto chvíli Odroda, stihla-li ho bouřka v širém. Nyní teprve připadl na mysl mladé zemance její manžel.

Od té chvíle, co dnes spatřila děti šafařovy, co s nimi v zahrádce meškala a tam s Laurinem z Metelska se setkala, nevzpomněla si na svého muže. Cizinec, nenadálý ten host a neznámý známý, i jeho řeč zaujaly všecku její mysl. Tetina připomínka nebyla jí v ten okamžik milá. Nikdy sice po manželu, odjel-li, nějak živě netoužila, aniž mohla dočkat se ho. Než jindy přece na něho přes tu chvíli vzpomněla a bývala i z počátku ráda, vrátil li se domů. Pak už byla lhostejnější, a dnes, poprvé to cítila, zmocnily se jí v ten okamžik nechuť, když se teta o jejím manželu zmínila.

Tak pěkně ji dnes chvíle uběhla. A jako stín padlo jí do jasné té chvíle jméno Odrodovo!

Nerada také slyšela, když teta, jak Laurin po vladykovi se ptal, jala se o něm vypravovati, že to ten, jenž ji odnesl z Lipanského bojiště.

„Je, pravda, již letnější — a tuhý utrakvista,“ dodala Bonuše. „Nevím, jak by se s tebou shodl!“ a stařena se pousmála.

Laurin schmužil obočí.

„Věřím. Těch, kteří se mnou za jedno smýšlejí, je málo, a kteří mně rozumějí . . . Však hle — je po dešti — sotva že několik krůpějí sprchlo. Pršetí již nebude. Půjdu,“ dodal ven vyhlížeje.

Paní Elška kvapně vstala a pravila živě:

„Ale dosud bouří.“

„Máš-li tak velice naspěch?“ ptala se Bonuše.

„Nemám — ale vám k vůli — ať zachovám pokoj domu vašemu. Svých myšlének tajiti neumím, aniž je pláštěm přetvářky a lži zakrývati.“

„Ó ne — proto nechvátej. Vladyka tě přijme jako hostě,“ chlácholila stará, a mladá zemanka doložila:

„Dnes již sotva se vrátí. Zůstaň.“

A zůstal.

S večera s nimi pojedl a ještě pak se omeškal za dlouhou chvíli. Dávné vzpomínky, někdejší pospolitost sblížily je přátelsky. Stařena, jež vychována byla a vyspěla v nauce táborské, jejíž kořen v srdci jí zůstal přes to, že po léta žila ve společnosti mírnějších podobojí, žena horlivě pobožná, o věcech náboženských ráda přemítající a hovofici, ráda naslouchala horlení mladého muže.

A paní Elška také. Líbil se jí Laurina Metelského hovor, ač o jeho jádru tak opravdově a vážně neuvažovala jako teta. Taková společnost byla jí vzácností na jejich samotě. Vzrušila ji mile a se zalíbením tkvěly zraky její na Laurinových výmluvných rtech, na hebounkých, lesklých vousech, do nichž ruka jako do prachu by se zabořila, a jež nebyly jako drsné, tvrdé a silně prokvetlé vousy manželovy; ráda naslouchala jeho zvučnému, svěžímu hlasu, a nade vše ji poutaly jeho čaromocné, černé oči, v nichž tolik nadšení a ohně.

Všecko, všecko na něm, postava, tvář, pohled i hlas jevilo sílu a jarost.

Paní Elška myslila na hostě i pak, když odešel do hostinské komory, když osaměla ve své komnatce. Neulehla. Na spaní neměla pomyšlení. Často v teskných chvílích samoty v duchu toužila, jak je opuštěná, že nemá duše přátelské, ani známé kromě tety své. Až ta jednou odejde, pak bude ona sama jako strom v širém poli. A tu se vyskytl z nenadání druh šťastného mláďi!

Jaké měl divné osudy, co zkusil!

Vyrozuměly jen z toho, co pověděl, vlastně jenom napověděl. Ale nedopověděl. Kde nyní posléze meškal, kam jde, co hodlá? Vyhnul se všem odpovědem. Tajemné šero ukládalo se kolem jeho postavy. Kdo jsou onino mistři, jichž tetě nechtěl jmenovati a od nichž ma všecko své myšlení? Udal, že jde sem do okolí, že tu má jakési řízení. Ptal se po nekolika vzdálenějších vesnicích. Co tam v tom odlehlém, lesním zákoutí? Pravil, že tu v těch končinách jakživ nebyl. Jaké to řízení? Či ho sem někdo poslal?

Uvažovala, sedíc u svého lože pod nebesy. Pak vstala, přešla komnatkou k oknu. Venku bouře skoro se již rozešla. Darma po ní a po dešti toužili. Sprchlo sotva několik krůpějí, mračna se rozehnala a jen chvílemi šerem nočním mihla se tichá blyskavice jako mrknutí obrovské svíce. Bylo dusněji nežli z večera. Otevřela okno. Stromy i křoviny na zahrádce ztichly, nikde ruchu, nikde hlasu. Nad obzorem chvílemi vyšlehla zář daleké bouře.

Mladá zemanka okamžik před se hleděla do noci; ale zase sběhly se jí všechny myšlenky k tajemnému muži. Teta ho chválila, jak je výmluvný, že nepamatuje žádného táborského kněze, který by tak mluvil. A tento že nade všechny ohnivě a směle.

Bezděky se nachýlila s okna podívat se níže k oknu jeho komory. Bylo otevřeno, a slyš! Hlas se tam ozval.

Uskočivši stanula kus od okna. Citila, jak jí srdce rychleji zabušilo. Ano, toť jeho hlas! Zpíval! Zemanka sebou ani nehnula, aby ani jediný zvuk ji neunikl. Zpíval sice hlasem přitlumeným, ale za hlubokého ticha nočního bylo ho dobře slyšeti.

Vážná píseň, rázu pobožného, zádumčivého. Mladá zemanka naslouchala napjatě, jako by panic nějaký stanul pod oknem na zahrádce a jí zpíval, a to píseň plnou milosti a vroucnosti.

Na krok postoupila, pak opět stanula, až posléze jako čarovnou mocí přivábena přistoupila zlehounka a opatrně k oknu a ven se nahnula. A zůstala z té duše naslouchajíc.

Stála tu ještě i pak, když Laurinův zpěv umkl. Hleděla do vlažné, letní noci. Blýskavice přestala. Noční vánek zavíval k ní ze zahrádky vůni květin a lipy. Za chlunkem za starými duby vycházel plný měsíc.

Mladá paní hleděla před se ve snění, ve sladkém opojení duše, jaké se jí rádo zmáhá za letní, vlažné noci, v zásvitu měsíčním, kdy květiny a lipy tak libezně a silně voní, a zvláště kdy mladé srdce netuší se probouzí a sladká touha do něho tajně, poprvé se ukrádá.

VI.

Prokop Odroda z Doubravice hnal se za cikány. Koně svého hlasem i ostruhou pobízel do cvalu tak, že ozbrojení pacholci na svých těžších klusácích pánu svému sotva stačili.

Dobře bylo na něm znáti starého žoldnéřského hejtmana. Jako by rotu vedl a s ní prchajícího nepřítele stíhal. Nedbal úpalu slunečního, dosud prudkého, ač nebylo již daleko do slunce západu. Tváře

šedobradému vladykovi i jeho pacholkům zrudly do temna potem se zalívající. Prach zdvihal se kolem vysoko, a uháněli jako v oblaku. Než před nimi neukázal se podobný sloup, jenž by do předu se nesa je vedl a byl jim stopou.

Marně napínali zraky své. Po cikánech ani památky. To však bylo jisto, že se dali tímto směrem, a skoro nepochybně touto cestou. Starý Beneš mínil, že asi nadarmo se pustili na tuto honbu, poněvadž cikáni jsou u veliké výhody vydávše se na útěk mnohem dříve, a pak že jim také nedaleká noc bude výbornou ochranou. Než toto řici vladykovi se neodvážil; znal jeho tvrdou hlavu a pevnost v každém předsevzetí.

Tak jeli dobrou hodinu. Kraj před nimi jako pustý a rozlehlé lesy, jež prve zdaleka se promodrávaly, jasněji se namítaly jejich zrakům.

Dostali se do krajiny již méně známé. Koně unavení vedrem i prudkým během slábli v kroku. Pacholci již potají kleli na jízdu, na cikány i na umíněného pána. Byli také již přesvědčeni, jako Beneš, že jedou nadarmo, zvláště když došlo víry mínění jednoho z nich, že cikáni beztoho jim učarovali, a z toho že zbloudí a blouditi budou kdo vi jak dlouho, a Bůh vi, kterými horoucími pekly.

Pojednou zarazili koně, jako vladyka to učinil.

Stáli na křižovatce. Cesta na levo stáčela se do polí a zase zpět v tu stranu, odkud přijeli; ta na pravo vedla do návrší a mizela tam v úvoze. Odroda jen na okamžik se rozmyšlel. Pak mávnuv rukou vpřed, bodl zase zpoceného koně, jehož udidla bělela se hustou pěnou, a hnál se do vrchu, k úvozu.

Pacholci viděli, jak v něm zmizel v houštinách, jež v pravo v levo na svahu rostly; pak zaslechli, jak vykřikl. Bylo to rázné zaklení, jež družinu jeho také

vzpružilo. Když došli do úžlabiny, pojal je chlad její a hluboký stín, neboť slunce již zatím bylo zapadlo. Spatřili vladyku, an seskočiv s koně u něčeho stojí a pilně si to prohlíží.

Byl to mladý kůň, jenž ležel zrovna v cestě. Jak pacholci seskočivše přistoupili a na mrchu plnou much a hmyzu pohledli, vzkřikli skoro najednou:

„Hřibě! Cikánské hřibě! Ještě dýchá!“

„Padlo jim. Nestačilo.“

„Víte to jistě?“ ptal se vladyka.

„Jistojistě,“ Beneš odpověděl za všechny.

Vladyka vsedal zas na udýchaného koně.

„Vsedejte! Jsme na stopě. Do noci jich dojedeme.“

Sám Beneš počal doufat. Pravil:

„Také bych skoro myslil. Snad ta černá zvěř ani si nepomyslí, že bychom ji tak daleko stíhali. Třeba ještě sama se nám prozradí. Za tmy, řku, ohněm...“

Jeli dále úvozem a ubohé zvíře bez politování tu zanechali.

Když vyjeli ze zarostlého, hlubokého úvozu, dostali se na polní cestu vedoucí širou, zdělanou, ale patrně chudou plání, mezi jejímiž poli černal se tu tam háj nebo lesík. Starý Beneš rozhlížeje se překvapen ukazoval všem nebesa, jež v onu stranu, odkud přijeli, zatím byla se zatáhla.

„U nás prší, vladyko,“ minil a dodal: „A my tu zajisté také zmokneme.“

„Buď Pánbůh pochválen!“ odpověděl Odroda. „Ale zdá se, že o svou sukni darmo se strachuješ... Před námi jasno. Však hle, co je to?“

Všichni pohledli tam, kam rukou ukázal, na lán nízkého a řídkého žita, ne zralého, ale do běla uschlého, v němž tu tam zardíval se planý mák a hustě chrpa se promodrávala. Obilí to smutně jako se sklopenou hlavou stojící na jednom místě se vlnilo.

Někdo jim běžel; bylo to patrné na živé ulici v prudko zmitaných klasech. Již hlavu viděti. Ženská! Děvče! Prostovlasé! Plavé vlasy se mu jen lesknou a košile kolem osmahlého hrdla se mu probělavá.

Zahledla jezdce, zarazila se jako uvažujíc — ale již všecka zardělá, uduchaná vyrazila z obilí. Bylo to děvče ještě mladistvé a pěkné, oděné jen suknicí a košilí. Na zaprášených nohou bylo viděti svěží, crčící krev.

Děvče bylo tak vyděseno, že sotva mohlo promluvit. Na otázku vladykovu, kdo je, odvětila, že je ze vsi — a ukázala před se na pravo, kdež kus od úvozu probělavalo se několik selských stavení.

„Proč tak utikáš, a zrovna obilím?“ ptal se vladyka.

„Honili mne — dva chlapi —“

„Cikáni?“

„Ne, urozený pane.“

„Drábové?“

„Ne, urozený pane.“

„Ej, medle, sedláci?“

„Nevim.“

„Hloupá . . . A co ti chtěli?“

Děvče neodvětivši sklopilo oči.

„Ach — spustlá, chlípná zvěř nějaká“, hněvivě prohodil vladyka. „Nic se neboj. Jistě nás také zahledli a již se neodváží. Jdi s Pánembohem! S koni tě budeme dobře viděti; však oni tě nechají. A jak vypadali?“

Děvče plaše vzhledlo k vladykovi.

„Jeden byl veliký, druhý menší, oba dlouhých brad.“

„Tak — a cikány jsi neviděla?“

„Prve, když jsem tudy šla ke kmotře, mihlo se několik divných lidí na koních a také ženská byla s nimi.“

„To byli on!“ zvolal Odroda a v očích se mu zajiskřilo.

Ještě zevrubněji se vyptal, kdy to asi bylo a kudy a kam se brali, pak pobodl zase koně a jel.

Děvče zaměřilo ke vsi. Chvátało dosti často za sebe se ohlízejíc.

Sedobradý vladyka brzo na ně zapomněl.

Těšilo se na cikány i tím, že se nezmýlil.

Krajinou se rozléval poslední zásvit slunce jasně zapadnuvšího. Ve zlaté záři té jezdci viděli před sebou za obilím dlouhý pruh lučin, nyní vyprahlých, vypálených. Tu tam stála vrba a dlouhý její stín padal na žlutavý trávník.

Pacholci náhle zarazivše koně ukazovali si na luka, k nimž s výšiny skláněly se obilné lány.

„To jsou oni!“ volali.

„To jsou ti chlapi, jeden dlouhý a jeden malý! Vidíte ho na vrbě, jak se tam roztahuje?“

„Jsou to oni — oba jsou bradatí a jak! Hle, hle!“

„A pak ta děvčečka měla nám říci, jsou-li to cikáni, nebo drábové, nebo sedláci!“ minil Beneš.

Všichni se dali do smíchu; v jeho hlahol zaznělo vladykovo vzkřiknutí:

„I ti nestydové! Jako naháči!“

Skutečně oba mužové byli nazí. Jeden z nich usedl na zkřivený, ohnutý kmen staré vrby jako na židli krče kolena pod bradu. Druhý, dlouhonohý, kráčet od žitného pole lučinou ke svému druhu, jenž patrně tak daleko za děvčetem se nehnał.

„Vidíte toho naháče — nese nějakou červenou rouchu v ruce,“ zvolal jeden z pacholků.

„Beztoho ji to děvče ztratilo.“

„A jak ten kratěna na vrbě se uvelebil . . .“

„Těm bylo nějak horko, že zahodili i košili.“

„Nebo se koupali . . .“

Ostatní dali se do smíchu.

„Leda v žitě nebo v prachu. Vždyť tam není ani kapka vody.“

„A tak tedy — ah — už nás zahledli.“

„Půjdete-li!“ zahřměl v tom vladyka. „Vy ham-bousové! Psi nestydatí! Naháči ohavní!“ a již chopiv se palcátu u sedla mu visícího naháčům jim pohrozil.

Ti sebou ani nehnuli. Krátký seděl na vrbě, dlouhý opíral se o ni, a oba jako satirové nějáci stáli tu drze na jezdce na výšině pohlížeje.

„Spravte je! Janku, Jíro — zajedte níže a střelte!“

A chlapi rychle otočivše koně sjížděli suchým travnatým svahem; když pak byli na dostřel, strhli samostřily. Ale v tom dlouhý naháč už se odtrhl od vrby, druhý seskočil s ní, a oba ubíhali lučinou napříč do nedalekého háje.

Družina vladykova opět vydala se na cestu pilně se ohlížeje po háji. Však na jeho stinném kraji nezabělala se už nahá těla obou mužů. Zmizeli na dobro.

Všichni v družině skoro na jisto tomu věřili, jak to již prve vladyka vykřiknův na ně nadhodil, že to byli jistě neznabohové šílení — naháči.

VII.

Tma noční zatopila všecken les. Hluboké ticho uložilo se pod jeho hustým a tmavým krytem. Chvilími jím pronikl okamžitý, mrkavý pablesk, svity daleké blýskavice.

Pak i ty přestaly, a hvozd, jako by úžeji se zahalil v černý svůj plášť, ještě více se zasmušil. Kol-kolem v něm hluboké ticho; jenom z malé paseky ozývaly se v něm zvuky, chroupání, trávy ohryzování, jež přerušováno občasné frkáním koní vladykových a jeho pacholků.

Prokop Odroda se svou družinou odpočíval v lese. Z večera mu počala naděje pěkně svítati, ale hustý les mu ji zmařil.

Stopa cikánská v něm zmizela bez památky.

Ohně nerozdělali; bylať tichá, teplá noc, a pak vladyka se lesa obával. Ďas aby pro něho oheň a každou jiskřičku opatroval! Aby tak les zapálili! Za toho času nebylo mnoho třeba, neboť co již lesů vzalo roku letošního za své jedinou, nechráněnou jiskrou!

Jezdci si hověli pod stromy. Vladyka s Benešem hovořil; nemohl zapomenouti ani na cikány, ani na ty naháče. A z těch došlo na stará léta.

Vladyka mnil, že ti dva prve nebyli jen tak náhodou bez oděvu, že jsou jistě z té bohaprázdné společnosti Adamnické, a rozohňuje se, zle na to toužil, jak ta plevel se udržela.

„Ba, však jsem slýchal,“ pravil starý Beneš, „že tu v těch vesnicích, v těchto lesích, je podivný lid, málo nábožný a také ne lidský. Lidí prý se štítí a cizincům se vyhýbají. Snad ti dva byli odtud. Čertovo plémě . . .“

„Jáť myslil,“ zeman odpověděl, „že Žižka tomu bejli Adamnickému kořeny vytrhal . . .“

„A ti chlapi dnes že byli z takových?“ zvolal jeden z jezdců.

„Beztoho. Ale dnes už musí se tajit a skrývati.“

„Že jsme jich nechytili!“ vpadl jiný Benešovi do řeči. „Byli bychom je vyzpovídali . . .“ a hrubě se zasmál.

Odroda mlčel. Maje hlavu pochýlenou, myslil na to ohavné kacírstvo, jak že by Pánbůh pro ně zemi netrestal, a že by bylo dobře pro všechny, kdyby se šlo těm neznabohům necudným po stopě, aby se do dělalo, co Žižka začal.

Náhle vztyčili všichni hlavy. Vstaltě vladyka z nenadání a hned za ním také starý Beneš. A pak už sami poznali proč. Hlasy k nim doražely.

Divný hluk, směs hlasů, jako krik. Na okamžik všecko zas utichlo, pak jako by zpěv k nim zaléhal. Zněl však temně, neurčitě. Všichni teď vyskočili.

„Je jich více,“ pravil Beneš. „Snad to jsou cikáni. Jak jsem prál, že se sami prozradí.“

„Možná,“ odvětil vladyka. „A proto vzhůru! Sedlejte, rychle, a vezměte všechno s sebou. Na zbraň především pamatujte!“ poroučel tlumeným hlasem.

Zatím co pacholci za tmy koně sedlali, popošel kousek dále, naslouchaje. Pozoroval především, je-li hlas na místě, nebo blíží-li se. Zněl pořád stejně. Jsou na jednom místě.

Vrátiv se poručil, aby každý svého koně vedl a měl zbraň přichystánu. Sám uchopiv svého klusáka za uzdu, vytasil meč a kráčel napřed. Cesta byla velmi zlá. Lidé i koně klopýtali přes kořeny, nebo se smekali na hladkém jehličí. Chvillemi se zastavovali, naslouchajíce, jdou-li dobře po hlase. Šli. Zvuky ty víc a více jasněly; les mimo nadání nápadně řídí.

„Že přijdeme na kraj lesa!“ hučel vzadu starý Beneš svému druhu. „A my myslili, že jsme Bůh ví kde hluboko.“

Osvědčilo se.

Za nedlouho již viděli před sebe. Směs hlasův zněla silněji a jasněji. Bylo zřejmo, že ti lidé tam jsou před lesem, a již také jisto, že to nejsou cikáni.

Odroda poručiv pojednou, aby zastavili, šel s jedním pacholkem bez koni vpřed, až stanul na samém pokraji lesa. Odtud již se nevrátil, však pacholek přichvátal, všecek užaslý vyzýváje své druhy, aby šli, aby se podívali.

Div že všichni nevykřikli, ani starého, zkušeného Beneše nevyjimaje. Před nimi rozkládal se mělký travnatý úval, kol do kola lesy obkličeny. Než místa jezdci nedbali. Zraky jejich utkvěly na neočekávaném divadle, na palouku v úvale.

Bláznovské divadlo! Jako divoké vidění nějaké v horečném snu, ještě divočejší tu v tom odlehlém místě, prostřed lesů, za té pozdní doby noční.

Zčernalým paloukem kmitaly se nahé postavy, jichž ani vladyka, ani jeho družina, nemohli dobře rozeznati. Postavy ty, bělostí svou se odrážejíce od temné barvy palouku, pobíhaly lučinou jako divé.

Starý Beneš na první pohled si pomyslí, že to je rej zlých duchův, snad divoženky a jejich děti.

Přes palouk na pokraji protějščího lesa objevilo se několik postav. Jak ze stínu vystoupily, bylo je poněkud rozeznati v bělavých rouchách; jedna z nich, o hlavu všech větší, povystoupivši, zvedla ruce a mocným hlasem zahoukla, až zamklí kolem lesové se ozvali.

Na ten hlas všecko náhle utichlo, a ti, kteří byli v nejprudším reji, rázem se zastavili a pak už sebou nehnu. Každý zůstal tam, kde byl. Mohutná postava, jak povystoupila, tak také zůstala.

„Slyšte — mluví! Slyšte!“ šeptali vladykovi druhové.

„Jak rukama se rozhání! Jako nějaký kazatel.“

„Už vím, už vím,“ starý Beneš mumlal upíraje zraky své na vladyku, jenž tu stál u borovice svíraje v pravici dobytý meč. Chmurným pohledem pozoroval všecko před sebou na palouku, a jak nyní ona bělavá postava jala se mluvití nahnul hlavu, ucho nastavil. Než řeč nebylo slyšeti. Jen jednotlivá slova pronikala až sem na kraj lesa. Odroda Němček měl jich dosti.

Zaklel přes tu chvíli polonahlas a s klením jeho bylo slyšeti mumlavou hrozbu:

„Počkejte! . . . Vy kacíři ohavní — psovská chaso nestoudná! A ty tam . . . Já ti dám kázání!“

V tom umkl — neboť kazatel tam na palouku také přestal — ale jakmile dořekl poslední slovo, kmitlo se jeho roucho a k zemi spadlo; a po něm, hle, také ostatní tak učinili, a než Odroda z úžasu svého se probral, palouk oživil opět novým, hlučnějším rejem. K těm tělům, jež prve tu křepčila, přibyla nová.

A chopili se za ruce, již se otáčejí do kola, zpěv jejich hlaholí hluchou, tichou nocí a zaléhá až do černých hlubin lesních; pustili se a znova se, v párech, chytí, objali a tiskli v omamujícím, smysly rozpalujícím tanci.

Vše se mihá divou, pustou směsicí, tu tam vlaje roucha nějaká, vlají, šlehají, rozpuštěné, dlouhé ženské vlasy.

V tom z té směsice někdo vykřikl a hned výkřik všech pronikavě zaječel pustou krajinou. Na okamžik všichni zarazili jako přimrazení, pak se pustili a dali se na útěk.

„Na ně! Bijte je!“ křičel Odroda Němček žena se na koni od lesa, palcát vysoko nad hlavou. Za starým zemanem, schůzi Adamnickou rozzuřeným, pacholci na koních.

Nastala divoká honba.

Zčernalým paloukem mihají se bílá, nahá těla vzhůru k lesu, dolů do stínu druhého boru. Prchají jednotlivě, ve skupinách, a mezi nimi silhouetty čtyř jezdců, jichž šavle a palcát hrozně pracují.

Hluk a křik rozléhá se kolem a zabíhá do lesů s prchajícími. Odroda honí je až na pokraj, ale tu zkušený válečník pamatuje na své nedostatečné síly a nebezpečnost místa, zaráží koně a svolává čeládku.

Zatím kolem se projasnilo. Úplný měsíc vyšel nad

lesy a tichý svit jeho ozařoval božnici Adamnickou i bezděčné bojiště.

VIII.

Na časy paní Elška tak vesele se neprobudila jako po oné noci, do které dlouho bděla, naslouchajíc zpěvu Laurinovu. Jako by ji zlatý paprsek šlehl do unavujícího šeda jednotvárného života, když pomyslíla na Laurina. Na manžela, že se v noci nevrátil a kam asi zajel, ani si nevzpomněla.

Oblékajíc se, bezděky si pečlivěji upravila krásné, plavé vlasy, i jinou sukni oblekla, aksamitem přemovanou, a místo pásku černého s přeskami pás stříbrem naskrze pobitý. Nebyla to sváteční strůj, leč přece poněkud onačejší, než jakou nosívala všedního dne.

Bylo ještě záhy z rána, když se přistrojila. Otevřela okno. Maně její pohled svezl se po zdi níže, k oknu Laurinovy komory. Tam ticho.

Neměla stání, vyšla ven, do zahrádky. Bouře, jež včera odpoledne počala hroziti, rozešla se, aniž se spustil déšť dávno žádaný. Nicméně jitro bylo svěží a ne jako skoro každé toho suchého času, dusné a parlivé.

Dnes málo si všímala orosených květín. Zamyšleně kráčela cestičkou pískem posypanou, až pojednou se zastavila. Na lavičce pod košatou jabloni opodál branky seděl on — Laurin Četl v nějaké knížce malé.

Paní Elška se až lekla. Nenadála se ho. Stála chvílku jako připoutána. Jak mu to slušelo, ten vážný klid — V tom Laurin pozvedl svých očí. Spatřil opodál mladou, sličnou ženu, jež se zarděla, jak temné oči jeho na ní utkvěly a bezděky zahořely. Pozdravil ji.

„Nenadála jsem se . . .“ pravila usmívajíc se. „Vytrhuju tě snad z modlení. Promiň . . .“

„Ó zůstaň, prosím, paní! Nemodlím se. Z knížek nikdy se nemodlím . . .“

„Ale čtení je jistě pobožné.“

„Ano — mně — ale nevím, co bys ty říkala . . .“

„Teta na Tábor nikdy nezapomněla — a mne . . .“

„I v Táboře tu knížku skrývali. Než, chceš-li, vezmi ji a čti sama . . .“

Byla překvapena tím nabídnutím.

„Tobě je milá . . .“ odvětila. „A snad od jednoho z oněch dvou mistrův, o nichž včera jsi mluvil . . .“

Laurin hleděl za okamžik mlčky na mladou paní, pak odtušil:

„Ano, je. Dle ní jsem učinil první krok ku pravdě. Vezmi ji a čti — čti . . . Až ji přečteš, paní, vratiš mi ji . . . Přijdu si pro ni . . .“

Zarazila se.

„Ale před vladykou se nesmím o ní zmíniti . . .“

„Bojiš se ho?“

„Je tuhý u věcech viry . . . Co se nesrovnává s jeho míněním, to by nejraději vyhladí.“

„Ubohý!“

Litostně pohleděl na Elšku a dodal:

„Bude tedy lépe, neuvedu-li tě v nebezpečení. Kdyby knížku u tebe našel!“

„Ne — nenajde . . .“ odvětila kvapně. „Nech mně ji . . .“

Zavřev knížku, podal ji zemance a pravil:

„Přijdu si pro ni sem, dovolíš-li.“ A to „sem“ vyslovil důrazněji.

„Kdy?“

„Nevím. Nyní odejdu. Úkol můj mne volá, a nevím, kdy se navrátím.“

„Jdeš-li do oněch vsí, jak jsi je včera jmenoval?“

Upřel na ni hluboký svůj pohled, pak odvětil:

„Jdu k těm, kteří lační po pravdě.“

„Snad se vydáváš v nebezpečnství.“

„Zná-li láska bázně? Slyším-li, že tam ochraňují kahanec svaté pravdy, ale že světlo jeho již se kali a mdlí, zdaliž nepůjdu dolit čistého oleje? Nebojím se, milá paní, záhubcův tělesných . . .“

Mužně sličná tvář oživila mu nadšenou odhodlaností. Mladá zemanka stála tu všecka zaujata, naslouchajíc, na vše kolem zapomenuvši; v tom ji vytrhlo volání staré tety vcházející do zahrady.

* * *

Pak si zašla mladá zemanka na své zalíbené místo na chlumeck pod staré, duté duby a javor. Ubírala se tam zahrádkou, vyšla fortničkou zahradni, kterou on včera přišel. Myslíla na něho. Nedal se zdržeti. Teta, obradovaná, že sešla se s ním, že měla někoho z rodné své krajiny, které již tolik let neviděla, že mohla s ním o minulých časech promluvit, dosti ho zvala, aby ještě pobyl. I neř jeji ho žádala, aby nespěchal. Odešel přece.

Dnes neobracela pod starými stromy zraků svých do kraje, po vsích, po věži vzdáleného města, nýbrž tam k těm lesům, mezi nimiž byly ty vesnice, kam Laurinova cesta vedla.

Jaký jeho úkol? Jde je poučovat, nabádat? Slouží lidu . . . Šlechetný, nezištný muž! Jak je horlivý, jak chvátal!

Usedla pod dub na omšenu lávku a vyňala z míšku, u pasu jí visícího, nevelikou tenkou knížku tmavé vazby. Byla od Laurina. S dychtivostí ji odvírala, než v tom, sotva že první stránku chvatně zrakem přelétla, strhl se na dole hluk.

Rychle vstala, ještě však rychleji ukryla tajemný spisek. Kolem chlumu, stezníkem opodál, vracel se její manžel v čele svých pacholkův. Koně byli zpoceni, jezdci zardělí, šedým prachem jako posypáni. Chvátala zahradou domů, aby tam dříve byla nežli jezdci.

Co ji potěšilo, bylo, že nespatriła žádného cikána. Hon tedy se nepodařil, vladyka se vrací s prázdnou. Byl nějak zachmuřen, více než obyčejně; zajisté nepochodil dobře.

Proto ani ona ani stará teta neodvážily se zeptati se ho, čekajice, až začne sám. A dlouho nezačal. Nejprve si dal připraviti lázeň, aby smyl prach, pak chutě a dlouho jedl.

Zatím už Bonuše od čeládky vyzvěděla, že cikánů nestihli; však poslouchala napjatě, když pak vladyka sám jal se vypravovati. Vypravoval z počátku velice chutě, ale pak několikráte mrsknul zpytavým pohledem po své mladé ženě, jež nějak zamyšleně, skoro nic se netázajíc, tu seděla.

Teprve když začal o černém lese, o tom Adamnickém, ohavném reji, naslouchala s větším účastenstvím.

„A zůstal někdo?“ otázala se, když vladyka pověděl, jak je rozháněli a jak do nich bili.

„Viděli jsme jich několik padnouti. Ale když jsme se vraceli z honby, byli ti tam — jistě odlezi do lesů. Škoda — a ještě větší, že žádného z nich jsme nedostali, aby se na skřipci nám vyzpovídal . . .“

„Ani odkud byli, jste nevyzvěděli?“ tázala se stará Bonuše.

„Jak bych věděl? Ale jistě z nejbližších tam v těch lesích vesnic, z Kamene a ze Stradova.“

Umlkl a překvapeně pohledl na svou mladou ženu. Jak byl ta jména vyřekl, zardělo se její lice tmavým, náhlým ruměncem. Vladyka mu ovšem nerozuměl a ne-

tušil, že nezanitilo ho vypravování o Adamnicích, jak mu připadlo, nýbrž sama jména těch vesnic. Pro ně již zemanka ani pak všecko jak náleží neslyšela, ani hrozeb vladykových, tak že to nemůže být a že bude nutno, aby se na ty ohavníky zostra dokročilo.

Nemohla klidně a s účastenstvím naslouchati, když pelechy oněch nestoudných Adamníkův byly ony vesnice, které Laurin jmenoval, po kterých se dotazoval, kam dnes bezpochyby se odebral! Ptala se ráno na zahrádce, půjde-li do těch vsí. Nepřisvědčil sice přímo, ale řekl, že k těm, kteří lační po pravdě . . . Než ze všeho rozuměla, že to jsou ty, jež jmenoval. Ano, Kámen a Stradov, ty jistě jmenoval, na ty se doptával. nepřeslechla se — a vladyka je nyní také jmenoval!

Po chvíli odešel přehlednout hospodářství. Jen dvéře zavřel, a již paní Elška pohledla na tetu. Jejich zraky se setkaly.

„Slyšela-lis?“ ptala se Elška.

„Myslíš ty vesnice a Laurina?“

„Ano,“ odvětila neť, dychtivě čekajíc, co teta řekne.

„Kdož vi, nemýlí-li se vladyka. Je to možná — snad byli ti Adamníci odjinud.“

„A kdyby nebyli?“

„Pak bych Laurina ještě nevinila. To, co a jak mluvil, nebyla přetvářka, a je muž ducha opravdu zbožného . . .“

„A jistě jde tam dle všeho poprvé,“ pomáhala Elška.

Pomáhala, ale pak přece neubránila se divným myšlénkám. Napadalo ji, proč s takovou tajemností jednal, co tam chce v těch vesnicích?

Než co se o něho stará, proč se hněte takovými myšlénkami? Nechtěla, ale zas už v duchu vracela se k Laurinovi a s dychtivostí vytáhla ze záňadří onu

knížku, nevelikou a tenkou, když se ocitla o samotě ve své komnatce.

Rukopis spisku toho byl sice drobný, ale velice úhledný, tak že i zemanka, v takovém čtení méně zběhlá, mohla dosti rychle čísti. Četla z počátku trpělivě, pak listy obracela. Tu kousek, tam odstavec zrakem přelétla, až pak, když konce docházela, knížku náhle zavřela a rychle do lože uschovala.

Vešlať teta.

„Co tu děláš, Elško, tak dlouho?“

Neť, odvrátivši se u okna, u kterého stála, zalhala i pravdu mluvila:

„Nic. Pořád mi nejde Laurin z hlavy. Napadá mi, že má nějaké divné učení od těch dvou mistrův, kterých nechtěl jmenovati. Vzpomínám, kdo by asi byli.“

„A jistě nadarmo.“

„Jeden mi připadl, ale nevím . . . Vzpomínám, že jakýsi Křížovský . . .“

„Ten? Ten kacír, kterého pan správce*) dal vsaditi do žaláře na Poděbradech a který učil, že Kristus nebyl Bohem? Toho učenníkem že by byl Laurin z Metelska? Nedej Pánbůh! Jdi, bláhová!“

Kdyby teta věděla! Kdyby byla četla jen nadpis té knížky, jenž byl: „List Mikuláše Křížovského ku bratřím Košatským.“**)

IX.

To, co Odrodovi z Doubravice a jeho družině se přihodilo, když pronásledovali cikány, ve dvoře se utajilo. Sám vladyka mlčel a přísně čeládce poručil, aby rovněž nic nepovídala.

*) Jiřík Poděbradský.

**) Bratři Košatští neboli rota Košatská byli pozůstatky sekty Adamitské, tu tam potají se zdržující.

Hned druhého dne po svém příjezdu vyjel do městečka, aby jen plebanovi všecko pověděl. Ale nejen proto, nýbrž aby také se poradil, co činiti s tou nekřesťanskou plevelí.

Aby se to nechalo jenom tak, toho přisná a horlivá mysl jeho by nesnesla. S tím, že tu noční schůzi rozebral a některé z těch Adamníků ranil do krve, nebyl spokojen. Kdyby bývalo po jeho, a nebylo to na cizím zboží, a měl dost lidí s sebou, byl by se do těch vsí hned oné noci vypravil, aby ohavné ty kacíře schyťal a třeba je vypálil a spálil.

Pleban, vyslechnuv vypravování nanovo rozhorlivšího se zemana, nikterak ho nechlácholil, aniž mu to vymlouval, nýbrž ještě ho utvrzoval v jeho horlení, a sám dodal, že něco podobného také zaslechl, ale že tomu nechtěl ani věřit.

Jmenovitě že kolik ženských v okolí těchto dnů prý přiběhlo s pole, protože zahlédly naháče, běžajícího v žitech nebo po lukách, ale že lidé jim to vymluvili, tvrdíce, že to byl nějaký člověk ubohý, jenž rozumu pozbýl.

„Ale co nyní?“ tázal se vladyka. „Nechati jich? Nemožná. Pánbůh nás beztoho k vůli nim a jejich ohavnostem tak trestá. Jeť strana naše*) příliš rozdělena pro samé falešné proroky, na něž aby mor!“

„Kdyby ta hlíza jenom tam byla!“ povzdechl pleban.

„Jak že! Či snad ještě jinde?“

Pleban nic určitějšího nevěděl, ale odvětil, že teprve nyní mu počíná svítati. Poslední dobou jevil se i v jeho okolí mezi věřícími divný duch, ale jen v některých osadách, a ty že jsou všechny v tu stranu ke Stradovu a Kamení.

*) Pod obojí.

„Lid začíná býti nějak zpurný, málo chodí do kostela, k večeri Páně ještě méně — a mezi těmi osadami je také jedna tvá ves, pane Odrodo, Kuželov . . .“

Zemana jako by bodl. Ani věřiti nechtěl, a pak zase byl by nejraději vsedl na koně a hnal se do vsi na poddané své. Pleban ho pamatoval.

„Nejprve jistotu zvíme tam o těch ve Stradově a vzneseme to pak na jejich pána. Zhurta na ně nesmíme. Nyní po tom, jak jsi je přehnal, budou teprve ostražiti.“

Když pak Odroda do svého dvorce se navrátil, zavolał si starého Beneše a s tím odešel na svou komoru, nějak dlouho se radil. Druhého dne, ještě za šera, starý Beneš odešel ze dvora. Dle všeho se vypravoval na delší cestu. Vyšel tak, že nikdo ho neviděl. Ráno šafář a ostatní čeládka darmo se po něm sháněli. Tolik jenom věděli, že byl včera u vladyky, a ten dnes o Benešovi ani slovem se nezmínil. Zajisté o něm ví.

* * *

Pusté prázdno, jež mladou zemanku zvláště poslední dobou tak tísnilo, zmizelo úplně. Měla nač mysliti, co ji živě zajímalo, co jí i srdce, dosud tak klidné, vzrušilo. Byl to druh z dětských let, jenž jako tajemný host po letech se jí zjevil. Byl tu jenom na krátko, ale účinek té návštěvy byl veliký. Hned první jeho spatření došlo mocně mladou paní, ještě pak více jeho ohnivá řeč, jeho tvář a zrak nadšením zářící. Hlasu jeho s rozkoší naslouchala, každé hnutí, vše se jí na něm líbilo.

Všechn svůj mladý věk strávila na osamělé tvrzi a na této dvorské samotě. Znala jen letnější, vážné a drsné Odrody, kteří hosti k sobě jen málo zvali;

do společnosti skoro ani nepřišla, zvláště za svobody, kdy byla v postavení tak odvislém.

Onoho dne, kdy Laurin odešel a kdy vladyka se navrátil z cikánského honu, všecek popuzen o Adamnících vypravoval, paní Elška nic o Laurinovi nepověděla. Ani teta se o něm nezminila.

Druhého dne odjel Odroda do městečka, a pak se již paní jeho nezdálo, aby se mu zmiňovala o nena-
dalé té návštěvě. A teta souhlasila.

Ta počala si pak něčeho všimati. Elška, která ji tak byla oddána a skoro neustále v její společnosti, nyní často ráda se vzdalovala, hledajíc samotu. Nejraději zaběhla si na zahrádku pod jabloň u malé fortny a tam proseděla celé chvíle, a když za vhodné chvíle na chlumecké pode staré stromy si zašla, tu stará paní se ji nemohla ani dočkat.

Než nejdivnější bylo Bonuši to, že Elška na své komoře se zavírala. Již asi dvakráte se jí stalo, když po neteri se sháněla, že zastala ji v komnatce její, ale při zavřených dveřích. A Elška byla v úzkých, když se ji ptala, proč se zavírá?

Stará paní netušila, že neť její tam na zahrádce jenom na Laurina myslí, na to, jak se s ním shledala, co mluvil, jak si jeho sličný obraz na mysl uvádí, netušila, jak se stará, kam to šel a je-li mezi těmi...

Pravil také, že si pro tu knížku přijde... Sem, sem... řekl. Kdyby tak nyní přišel! Zarazila se; vladyka o něm neví... A teď už také nesmí o něm zvědět! A ona aby s Laurinem tu o samotě se sešla? Proč pravil, že právě sem přijde, na toto místo? Kdyby tak muž uslyšel, nebo je tu stihl! Pomyšlení strašlivé! Ale mladá paní prece se zas v duchu ptala: Přijde-li a kdy? Jak se ohlásí, jak se sem dostane?

Hůře bývalo v tiché její komnatce, kdy závoru zastrčivši, vyňala z úkrytu, ze spodku dubové, vyřezá-

vané truhly, kdež měla uložené své sukně, živůtky s rukávy, čechliky a krásný náčelník, tu nevelikou, tenkou knížku začernalých desek.

Čítala v ní kradmo, po chvílích, obyčejně záhy odpoledne, kdy za toho vedra vladyka šel si lehnout do studené kamenice a kdy také teta Bonuše ve křesle si sedřimla. Jindy by knížky takové asi nečetla. Ale nyní, kdy jejím vážným obsahem se probírala, bylo jí, jako by s Laurinem z Metelska mluvila.

Slyšela ho, viděla jeho zářící oči, nadšenou tvář... Mrtvá slova ve knížce ji takto oživovala, ohnivými se stávala, do duše mluvila. Názory její vštípené tetou, starou Tábornou, byly volnější než pravověrného, přísného muže jejího; ale přes to místem duch její se zarazil, zhrozil nad tím, co v Laurinově knížce četla. Byly to výroky, jež úplně různily se od toho, več věřila...

Četla osudná místa, a úzkost ji pojímala.

Nejednou knížku prudko zavřela, a všecka rozčilením a napjetím ve tváři zardělá seděla tu zrak před se jako ve strnutí upírajíc.

To že by Laurin věřil? To nazývá svatou pravdou? Nebo to by snad byla pravda? Ontě tak výmluvný a učený! Nevěřil by tomu, kdyby nebyl přesvědčen...

Než kdyby přece bloudil! — Strach ji o něho pojímal, o jeho duši nebohou, o jeho spasení.

Byly to dusné chvíle za palčivých těch odpolední, dusné chvíle, plné úzkosti, kdy pochybností hydra počala podhlodávati kořen její víry, jež jediné ji utěšovala a silila v bezradostném, neutěšeném jejím manželství.

Připadlo jí, aby knížku tu zavrhla, zničila pro své mysli upokojení. Jindy zas, aby o ní pověděla tetě, aby se s ní poradila. Než neučinila ani toho ani onoho.

Kdyby teta slyšela, co v tom traktatu psáno, jistě by Laurina zavrhla, jistě by neteři nedala, aby s ním kdy jen slovo promluvila.

A neviděti ho už nikdy, nepromluvit s ním — Proti tomu její srdce se vášnivě ozvalo.

Také svého manžela nyní bedlivěji si všímala. Zeptala se ho pokaždé a nějak s účastenstvím, kdykoli vyjel nebo se vrátil, kam jede nebo kde byl, a jednou také, jak je s těmi zlými lidmi, s Adamníky, je-li co o nich slyšeti, nebo jak s nimi bude.

„Přehnali jsme je, teď není slyšeti nic, jako by uťal; už ani v polích žádný z těch nestyďů se neukázal,“ odvětil vladyka a dodal:

„Jak s nimi bude? Bude, uvidíš. Počkáme zatím, až s jakou Beneš se vrátí.“

Dotazování se panino bylo upřímné, však ne z náboženské horlivosti. Byla žádostiva, neuslyší-li snad také něco o Laurinovi. Proto se zalekla, když čtvrtého dne na večer, kdy s manželem a tetou po večeři za stolem seděla, z nenadání starý Beneš vstoupil. Vladyka ihned vstal, odvedl ho do své komory a tam spolu zůstali dlouhou chvíli. Paní Elšce ta chvíle zdála se hodinou, tak netrpělivě a žádostivě muže svého, novinu nějakou, očekávala.

Jak zpytavě pohledla na mužovu tvář, když se vrátil! Vážné jeho lice bylo ještě chmurnější a v očích mu hrozivě zablesklo, když promluvil:

„Šelmy! Jsou to oni! A mají také kněze nějakého nebo proroka nového. Ten by nám tou hlizou všecko okolí čistě nakazil. Však mu chuť zaženeme. Do posledního kořínku tu plevel vyškubeme, všecko, všecko, a kdyby všichni měli . . .“

Jak nyní ve prudké rozhorlenosti se zamlčel, ozvalo se ode stolu jemné, ale nějak nejisté:

„Jakého to proroka mají?“

„Jistě nějakého sedláka bláznivého,“ dodala stará Bonuše.

„Kdyby sedláka!“ vladyka odvětil. „Z toho bychom to proroctví kyjem vyhnali a simě jeho snadno udu-pali. Ale je prý to nějaký člověk učený, a ten ty ztřeštěnce dokona zblázní.“

„Učený člověk že by je naváděl k takovým . . . ozvala se paní Elška.

Vladyka drsně se zasmál.

„Učený člověk!“ opakoval. „Co hlouposti učenost zrodila! Nebyl-li Kániš, co ho Žižka na Klokotech dal upáliti, učený kněz, nebyl-li pramenem a prvním pro-rokem Adamníků?“

„Vi-li se, jak se jmenuje?“ ptala se paní Elška nějak zaražena.

„Ne,“ odvětil zeman zkrátka, a více nepověděl.

Když pak ven odešel před spaním všecken dvůr obejit a prohlednout, Bonuše upřela zrak na svou neteř a pravila:

„Elško! Slyšela-lis? Vzpomněla-lis?“

„Na koho?“ ptala se, ač dobře rozuměla.

„Na Laurina.“

Zemanka, tajic hluboký povzdech, odvětila:

„Také. Ale — není možná — aby on . . .“

„Kdyby Pánbůh dal! Běží tu o jeho hrdlo a duši!“ a stařena sepjávši ruce, zahleděla se vážně ven do houstnoucího šera.

Mladá zemanka brzo po té odešla spat, a když vladyka vstoupil do ložnice, zastal ji, ana klečíc se modlila. Byla tak vroucně do modlení zabrána, že mužova kroku ani nezaslechla.

X.

Starý Beneš byl jako ryba. Čeládka dvorská vyptávala se ho dost a dost, kde tak dlouho meškal, kam ho pán poslal. Však málo zvěděli. Že byl s listem poselacím, říkal jim, a také hrad jmenoval, kam ho donesl. Že na cestě, kterou mohl za dva dni vykonati, déle se zdržel, vymlouval tím, že mu bylo na odpověď čekati, bez níž odejítí nesměl.

Vladykovi přinesl zajisté důležité noviny. Pani Elška byla by ráda z nich více zvěděla, však neuslyšela nic jiného, než to, že ti Adamníci nějakého kněze nebo proroka mají. A ještě ji pak manžel poručil, ať se nezmiňuje nikomu o tom, jakož ani o tom, že Beneše ze dvora vyslal na zvědy. Se starým tím pacholkem sama promluvit nemohla.

Vyjel si vladyka hned příštího dne po jeho návratu do městečka a vzal si ho s sebou. Patrně jel plebanovi noviny a zprávy Benešem donesené zvěstovat a se poradit. Bylo zřejmo, že Odroda, jak takto začal, už nepoleví a že na tu tajnou rotu zle dokročí. Měl to za svou svatou povinnost a za skutek záslužný a bohumilý. Horlivost jeho zprávou Benešovou ještě povzbuzena, a pro to pátrání a stihání nedbal ničeho jiného.

Pani Elška rovněž nemohla toho z mysli pustiti. Sama teta ji včera potvrdila v jejích starostech, říká, že tu Laurinovi běží o hrdlo i duši. V srdci mladé paní nastal boj. Je-li takový, jako oni, je-li jejich prokem nebo knězem, nač by na něho myslila, nač by se o něho strachovala? Pak by jim povrhla, ani viděti ho, ani mluvit by s ním nechtěla. A dle všeho je mezi nimi; Laurin je ten kněz těch ohavných Adamníků, jak o něm Beneš zvěstoval. Kdož by pomyslel,

uvěřil! Tak se zdál hodný, tak horhl proti neřestem kněžským a panským, touže na utiskování lidu! Že by jen tak se přetvařoval?

Takto přemýšleje kráčela zvolna zahrádkou, až došla pod starou jablon' nedaleko fortny. Soumrak už byl, a tu pode stromem a mezi křovinami tma se uložila. Ale jí jako by prosvítl jasný obraz: živá, pěkná vzpomínka na mladého, sličného muže.

Zapomněla na proroka Adamníkův a jen na Laurina myslela. V tom slyš! Zvenčí zazněl zpěv, tlumený, vážný zpěv zvukného hlasu. Večerní vítr zavíval ho do zahrádky s chlumu od starých, trouchnivých dubův a javora.

Pani Elška tajila dech. Ano, je to on! Jeť to ta píseň, kterou zpíval, když tu nocoval. Přišel. Bože, co činiti! Přijde-li sem, bude-li chtíti, aby ho pustila! Vladyka neni ještě doma, ještě se nevrátil z městečka. Však kdyby . . .

Zpěv zní jasněji, blíží se. To je on, on! Náhle umkl. Mladá zemanka byla všecka rozechvěna.

Stála naslouchajíc, čekajíc. Někdo zafukal na dvířka — jednou, podruhé.

„Paní Elško!“ zaznělo měkce, jako prosebně.

Zemance zachvěla se kolena.

„Kdyby ho někdo slyšel!“ pomyslela. Ohledla se po dvoře. Z nádvoří ozval se hlas nějakého čeledína — pak opět ticho. Všichni jsou v ratejně, teta na komoře. Vladyku uslyší, kdyby přijížděl.

„Paní Elško!“ zaznělo nanovo.

Srdce ji bilo hlasitě.

„Kdo je to?“ otázala se; hlas její zněl temně a chvěl se.

„Laurin.“

Jako přivábená přistoupila ke dvířkám, odšoupla závoru, a již stál před ní Laurin. Jako kouzlem na

ni působil. Jak mu ve tvář pohlédla a jak na ní utkvěly jeho černé oči a zvuk jeho hlasu ji ovanul, to tam bylo v ten okamžik všechno její zavrhování, a s potěšením naslouchala jeho řeči. Stáli pod starou jabloní. Kolem šero a ticho, sotva že lísteček se hnul.

Laurin mluvil tlumeným hlasem. Vypravoval, že meškal nahore u dutých dubův, odtud že viděl do zahrádky a ji, jak sem tam se procházela.

„Proto jsem přišel a tebe již, paní, najisto jménem volal. Byl jsem rád, nebo jsem toužil s tebou promluvit.“

Bezděky sklopila zrak a ptala se tiše:

„Přišel-lis pro tu knížku?“

„Jestliže jsi ji nepřečetla, milerád přijdu si jindy pro ni.“

„Ty tu zůstaneš — v této krajině?“

Prisvědčil.

„A půjdeš-li zase tam, kam jsi šel onehdy?“

„Proč se ptáš?“

Zarazila se. Ruměnec, který jí v ten okamžik zbarvil líce, neviděl. Okamžik váhala, pak se otázala:

„Laurine, pro blaho duše tvé, pověz mi, byl-lis tam onehdy poprvé . . .“

„Kde?“

„V těch vsích, ve Stradově, v Kamení. Byl-lis? Mluvi!“

„Byl. Věř mi, paní.“

Pravil to jistě, přesvědčivě, hledě jí do očí.

Vydechla si, jako veliké tíhy zbavená.

„Ty těch vsí, paní, se lekáš?“

„Je o nich tolik slyšeti . . .“

„Domýšlím se — však řeč lidská nadsazuje.“

„Vladyka sám na ně nedávno uhodil.“

„Ah! Tvůj manžel tedy! Ano, slyšel jsem — ale věz, že to byli jenom někteří, ne všichni, a ti ještě

naposled, a že blud jejich pomine. Já je od těch neřesti odvrátím. A tys, pani, mohla sobě mysliti, že bych byl s nimi v tom za jedno?“

„Tys tam šel...“

„Řekl jsem ti, že tam ochraňuji kahanec pravdy, ale že již světlo jeho se kali a mdlí, že půjdu dolít čistého oleje. Jest to lid, jenž zůstal na první stezce pravdy, kterou nyní skoro všichni opustili, jenž však ode všech opuštěn, nemaje kněží ani učitelů, na stezce té pobloudil. Zaslechl jsem o něm i nemeškal jsem k němu jíti.“

„Tys od té doby mezi nimi byl! Tušila jsem. Ó Laurine, pro staré přátelství našich otcův — jdi od nich! Stihlo by tě neštěstí!“

Vážná jeho tvář se usmála.

„Pravil jsem ti, pani, že se nebojím záhubců tělesných. Stroj se tedy na ně. Ano-li?“

Mlčela za okamžik, ale pak nejistě promluvila:

„A nejvíce mluví o jejich knězi, nebo proroku.“

„Prorokem nejsem — než jsem přítelem, bratrem toho utiskovaného, bloudícího lidu, jenž krev vyléval za svatou pravdu. A za to mu ji všude vzali a římská kompaktata vnutili, a za svobodu uvádějí ho v otroctví, jaké za našich otcův i za naší paměti nikdy nebývalo. A ti tam, v těch lesích, zachovali si ještě svobodu ducha — útěchu a sílu v otroctví tělesném.“

„Jsou jiné víry — Laurine...“

„Četla-lis onu knížku?“

„Četla — a právě proto — úzkost mne pojímala...“

„Můj duch také se děsil, když stezku pravdy nastupoval. Nejednu noc jsem probděl, nejednou jsem úzkostí ducha mdlel. Starý blud zdál se mi světlem, a nová pravda tlnavou propastí. Však prošel jsem mukami pochybování a došel jsem mysli a srdce ukojení.“

„A záhuba ti hrozí!“

Starostná, úzkostná slova ta Laurina patrně dojala. Chopil se zemančiny ruky a vroucně pravil:

„Děkuji ti. Však nestrachuj se. Přišel jsem se zepat . . . Nechaš-li si ještě tu knížku . . . Přijdu si rád pro ni. Smím?“

Mluvil rychleji a vroucněji.

Zrakové jejich se setkali, nemohla mu odeptiti.

„Nechám si ji.“

V tom se ozval v předu hluk. Zemanka se lekla.

„Vladyka!“ Na kvap se rozloučili. Šla s ním až ke brance. Tu jí podal ještě jednou ruku a pravil:

„Možná-li, nezavírej . . .“

Viděla, jak se kmitl na schůdkách. Zanikl v šeru.

Když Odroda Němček sestoupil s koně a vešel do klenuté síně, potkal tam manželku, vracející se kvapem ze zahrádky. Zahučel, co má, že tam tak dlouho mešká.

* * *

Pani Elška se bránila již před tím pomyšlení, že Laurin by byl za jedno s těmi Adamníky. Jak snadno a ráda mu tedy uvěřila, když tam na zahradě za večerní schůzky ji svatosvatě ujistil, že byl v těch vesnicích poprvé, že tam proto šel a proto tam mešká, aby zbloudilé od bludův a nestoudných obřadův odvrátil, aby se ujal toho opuštěného lidu.

Není takový, jak Odroda o něm vypravoval, jest hodnější, šlechetnější, než sama myslila! Počínala mu rozuměti. Jak obětovně a nezištně jedná! Sám vydává se v nepohodli a v nebezpečení, jen aby potěšil utiskovaných.

Nemusi tedy s ním se rozloučiti pro nehodnost; obraz jeho zůstal jí čist, v plném kouzlu, tak jak po-

prvé ji svým půvabem všecku zajal. Ba ještě více! Jas nových, krásných vlastností ozářil jí tu ušlechtilou postavu. Tim však opět starost o něho větší tíhou dopadla na její srdce. Laurin v nebezpečnosti, nástrahy mu kladou, budou ho stíhati, nebo již stíhají. Odroda nepoleví, jistě proti němu něco chystá. Ale učení Laurinovo!

Laurin nevěří ani ve večeri Páně, ani v to, že Kristus syn Boží . . .

Než jak je lidský, pro utrpení jiných citelný, jak rozhodně zavrhl ten Adamnický blud! Jak zachrániti toho statečného, odvážného muže!

Zachrániti ho! Co by Odroda? . . . Má-li ona mlčet, aby provedl svou? Nemá-li Laurina varovat, aby muž její ho mohl zničiti? A on by ho zničil, zabil, nebo soudu vydal, aby ho jako kacíře za živa upálili!

Tak přemýšlela i příštího dne, když docházela na chlum ke starým stromům. Všecka užaslá se tu zastavila. Zdálo se jí, jako by někdo ji zavolal. Ohlížela se . . . Kolkolem ani živé duše. Krajina v posledním zásvitu denním, hustý kryt starých stromův ani se nehnul, ani lísteček nezaševelil. A v tom, jak plna úzkosti zase pohledla ke stromům, do jejich tajemného šera — hle! Z dutiny prostředního trouchnivého dubu povystoupil kdosi . . . On! Laurin! Zarděla se překvapením i bezděčnou radostí. Vážný, ano zasmušilý jeho obličej zazářil, jak uviděl živé to pohnutí mladé, sličné zemanky.

Vztáhl k ní ruku.

„Tys mé štěstí, paní Elško!“ pravil. „Stíhají mne . . .“

Vypravoval stručně, jak musil z Kamene, poněvadž vladyka Bydlinský, té vesnice pán, tam pojednou přitrl s lidem, hledaje cizince, jeho Laurina.

„Tvůj manžel mne mu udal — zajisté . . . Než já v čas varován jsem ušel lesem.“

„Neblahý! Sem! Kdyby tě někdo uviděl!“

„Tu se mne nikdo nenaděje. A ty mne neprozradíš . . .“

Chtěl vyjiti. Než paní Elška všecka rozčilená mu zabránila.

„Zůstaň, aby tě nikdo neviděl!“ Ohlížela se plaše kolem.

„Bojiš-li se, paní?“

„Bojím se, ale o tebe . . .“

„Odpusť,“ pravil vroucněji. „Však věř, že bych raději zhynul, než aby tobě k vůli mně bylo jen za vlas ukrivděno. Ne — ůjdu odtud.“

„Nesmiš — aspoň nyní ne. Počkej tu do soumraku, pak přijdu zase a přinesu ti krmí, abys neměl hladu.“

To všecko mluvila kvapně, a než Laurin se nadál, odkvapila hlubokým stezníkem. Roucho její kmitlo se mu ještě několikráte houštinami, zaniklo, až pak s výše své opět ji zahlédl, ona se mihla zahrádkou. Jak zmizela, uchýlil se opět do širého nitra starého dubu. Usednuv na suché listí opřel hlavu o kmen a oddal se myšlénkám.

Šero houstlo v dutině dubu a pak i venku. Větrík se zbudil a v rozlehlých korunách dubův a javoru ozval se tichý šum a ševel.

Laurin myslel na družku svého dětství, na mladou, sličnou zemanku, jež se ho tak obětivě ujímala.

Proč tak činí? Učení jeho se leká, děsí, a přece . . . A proč on jí ruší klid? Proč on sem chodí? Aby ji uvedl ve své učení? Nevydává-li jí tak v nebezpečství, nestrojí-li snad jí bezděky záhubu za všecku její laskavost?

Keř hlasněji zašustil; Laurin vykročil do tmy pod stromy a opatrně pohlížel ke dvorci.

Ticho tam. Dvorec v šeru podvečerním potemněl a skryl se za černými korunami stromů. Průlinou jejich viděti rudou záři okna. To není v její komnatce... Že přijde, pravila. Již pozdě; nemohla.

Bezděky pokročil níže, dál a dále, pak bral se stezníkem dolů. Kdyby tak chtěla — jen slovo — a byl by zrazen a v zemanově moci... Ale ani nedomyslí. Ona! Nikdy!

Již byl pod chlumem, už stanul u přeschlého potoka. Černé olše na jeho břehu tiše šoumaly, bylo také slyšeti hlas stromů za zdí na zahradě dvorské. Vábil ho... Překročil potok a blížil se k zahradním dvířkám. V tom se otevřely a na schodech před nimi stanula štíhlá ženská postava. Naslouchá, ohlíží se. Lekla se, když z černého stínu olši nad potokem ozvalo se její jméno. Sběhla se schůdků.

„Tys přišel sem! Nemohla jsem dříve. Byl u nás vladyka Bydlinský a vypravoval, jak na tebe šel s lidem do Kamence i do Stradova.“

„A co říkal, že nic nepopadl?“

„Zlobil se velmi on i...“

„Tvůj vladyka...“

„Ano. A ujednali, že Odroda půjde ještě do Kuželova tebe hledat. Je to jeho ves, a bojím se, že na lid zle uhodí.“

„Neboj se. Mne tam nenajdou. Děkuji ti za zprávy.“

„O nechoď už, Laurine, do těch vsí.“

„Vyhnu se jim nyní... Však opustit jich nesmím,“ odvětil vážně.

„A kam půjdeš v tuto chvíli?“

Pravila to s patrnou úzkostí. Neviděla, jak na ten hlas sebou trhl. Hned však klidně jako prve jí děkoval a pravil, že to nebude poprvé, že již přivykl noci v širém trávení, a dodal:

„Budu ti na blízku, paní Elško. Kdyby mně něčeho bylo třeba k vůli tomu nebohému lidu, neopouštěj mne. Nepřijdu-li sám, přijde posel. Však ho po vzkazu hned poznáš. Pro jistotu, kdyby náhlé nebezpečství nastalo, nech mně, prosím, zprávu nebo znamení v dubu, dole ve šterbině.“

Zamlčel se, však ihned a vroucněji dodal:

„Nečiň, probůh, nic, co by bylo tobě s nebezpečstvím a s těžkostí! A nyní již čas. Bůh ti zaplat a odpusť mně, že tolik ti činím nesnázi... Dobrou noc!“

Stiskl jí ruku, pohlédl jí do očí; zdálo se, že ji chce ještě něco říci, ale již se obrátil a několika rychlými kroky octl se pod olšemi, v jejichž černém stínu zanikl. Paní Elška hned neodešla. Stála na schůdkách hledíc do tmy, naslouchala vzdalujícím se krokům.

Stará teta divila se v duchu, že neť její tak dlouho mešká venku. Divila se dnes a divila se pak častěji své neteři. Změnilať se Elška za nedávnou dobu. Samotu vyhledává, do své komnatky se často utíká, odtud ven, ke chlumu v zamyšlení vyhlíží. V myšlénky upadá hned a hned zase vytrhuje z nich jako vyplašená. A tak nad obyčej často do zahrady chodí dobrou podvečerní a tu ráda mešká... A přece si všímá zase vladyky více než jindy. Dbá jeho hovorů, je trpělivější a mírnější než jindy. On sám všiml by si toho zajisté, kdyby neměl v hlavě těch Adamníkův a hlavně toho jejich proroka, na kterého léčí jako na vlka.

Při tomto pomýšlení stará paní se lekala. Je-li to Laurin? Žel by ji bylo toho mladého muže, jenž byl synem nejlepšího přítele někdy bratrova. Že také Elšku o něho pojímala bázeň, tomu z počátku se nedivila. Než to přece ji překvapilo, že neť její onehdy, kdy Odroda se sousedem, s vladykou Bydlinským, o vý-

pravě do těch vsí rokuje udal, že je tomu proroku na jisté stopě, a že ho přivede, zbledla jako stěna.

Netušila, proč Elška z večera sedá na zahradě pod jabloni, jak naslouchá a čeká a jak sebou trhne, kdy u polootevřených dvířek zahradních zazní známé zaklepání. Kdyby viděla, jak stojí tam pod jabloní, nebo na schůdkách k potoku vedoucích s Laurinem, jak s ním rozmlouvá a jak naslouchá jeho řečem!

Stávalo se tak nyní častěji, a bylo by snad denně bývalo, kdyby paní Elška neměla cestičku do těch tajných schůzek zatarasenější k vůli manželů samému než sám stíhaný „prorok“ Košatský, Laurin.

Schůzí těch paní Elška se lekala, a přece zase den co den nemohla se dočekatí západu slunce a v duchu nejednou se otázala: Přijde-li dnes? A když za soumraku hlas jeho nebo znamení uslyšela, byla všecka rozvaha ta tam a plná touhy, se srdcem tlukoucím šla mu chvatně vstříc. A přece ještě ani jednou nepromluvil o tom, co jí všecku duši vzrušilo, o citech, jimiž její srdce planulo . . .

Mluvil vážně o přestálých nebezpečnostech a zase se pouštěl do blouznivého hovoru o poddaném lidu, o víře . . . Naslouchala mu, ač nebylo, po čem její duše prahla. Než ji naplňovalo již rozkoší a blažeností patřiti mu do tváře, slyšeti jeho hlas, býti mu na blízku . . . Krátké ty chvíle jejich shledání za tmavých letních večerů ve stínu starých stromů na zahrádce, nebo pod olšemi na úpatí chlumu, byly blaženy i muky plny . . .

Viděla, že Laurina neodvrátí, lekala se o něho i o jeho duši, rinoutila se, zvláště když do své komnatky se navrátila, sama sobě vyčítala, cože to činí, cože bude . . .

Však větší strachy a starosti počaly ji trudit, když po celé tři dni Laurin se neukázal ani neohlásil. Mý-

šlénka, že přece podlehl nástrahám, že se dostal do rukou vladky Bydlinského nebo Odrodových, ji dělila. Již čtvrtý den se nachyloval . . Odroda pozdě odpoledne odešel. Za chvíli po tom, co ze brány ven vykročil, byla pod korunami dubů. Obezřele se ohlédnuvši, vstoupila do dutiny nejmocnějšího. Sáhla do štěrbin, hmatala kolem, však ničeho neshledala. Buď není žádného nebezpečení, nebo je takové, že nemohl dopravit sem ani zprávy nebo jen znamení.

Když se vracela do zahrádky, mračno, jež prve po dlouhém opět čase na nebi se ukázalo, vzrostlo ohromně. Zdvíhal se vítr a čím dále tím hlasněji šuměl a vál. Pani Elška přes to přece neutekla pod střechu. Čekala na zahrádce, sem tam přecházejíc.

Soumrak už nastal, od bouře černější. Zemanka nedbala. Chvillemi stanula, naslouchajíc, pak šla zase ke dvířkám vedoucím k potoku a ke chlumu. Již prve jí připadlo, že dnes ráno pro jistotu, aby nevzbudila podezření, je zavřela a že, když prve na chlum se brala, byly přece otevřeny. Či chtěla je opět zavřít a zapomněla? Než zdálo se jí, že je přece najisto zamkla. Kdo je tedy otevřel a nechal je otevřeny?

Pak na to zapomněla. Stála ve dvířkách, stanula na kamenných schůdkách před nimi, dychtivě čekajíc, napjatě naslouchajíc. Než jeho hlas se neozval. Jen vítr hlasno šuměl olšemi, jejichž černé koruny ve tmě se klátily. Nad nimi na chlumu hučely staré duby a javor, a děsivá mračna se hnala přes ně v divém chvatu.

Vítr dul do jejich šatův a cuchal ji do čela vlasy.

Nedbala. Stála tu jako socha, zrak i sluch napínajíc. Až pojednou sebou trhla. Hlas se ozval na levo, v olšinách. Někdo kráčí vyschlým korytem pod olšemi. Tudy Laurin také jednou přišel. Než ustoupila přece do dvířek — a v tom někdo zpod stromů vykročil a za ním druhý — oh, a třetí! Je jich několik!

Uskočila za keř u staré jabloně, jejíž kmen úplně ji zakryl.

„Nechali otevřeno,“ ozval se hlas.

Paní Elška se lekla. Totě starý Beneš! Ani nevěděla, že odešel. Vkročili dva ozbrojení muži a mezi nimi třetí, beze zbraně, patrně spoutaný. Za nimi jiní dva a mezi nimi zase nějaký muž spoutaný. Naposled vstoupila hřmotná postava mužská. Jak se shýbla ve dvířkách, meč její uhodil o kámen a zařinčel. Pak zavřel ten muž dvířka a zvolal:

„Beneši, pro dnes do sklepení . . .

Paní Elška se chvěla, zima ji rozetřásla. Hned jak poznala Benešův hlas, lekla se. Byla však ohromena, když poznala manžela svého, jenž poslední vstoupil a dvířka zavřel. Stála za stromem, hledíc za průvodem. Koho to vedou! Snad Laurina! To ji ohromilo. Proto tak dlouho nepřicházel . . . A nepřišel! Oh! Je ztracen . . . A ten druhý? Snad to nějaký jeho druh. Kde je chytili? Proto on Odroda odpoledne odešel! Šel najisto . . . Kdo mu je zradil? A pacholky poslal už napřed a tajně. A dvířka sám si otevřel, aby nepozorovaně a beze hluku mohli zadem se vrátiti.

Třesouc se, téměř bez sebe šla opatrně za nimi.

Kdyby ho mohla zahlédnouti! Stromovým kmitla se rudá zář z okna a v zásvitu jejím zahlédla mezi zadními pacholky stihlého muže černé brady. Píchlo ji zrovna . . . Ale zajatec jen se mihl a již zase byl ve tmě. Zdálo se jí — než jistoty přece neměla, že to byl Laurin. Ach, kdož jiný!

Průvod vyšel ze zahrady na dvůr. Zemanka vklouzla do dveří vedoucích k bytu. Stanula v nich. Viděla, jak mužové vešli do vedlejších. Odtud vedou schody do sklepení. Čekala, naslouchala jako prve, neozvou-li se zajati. Nadarmo.

Za chvílku znovu se ozval hlas vladykův. Již zaječel, vrátil se. Mladá žena jeho odskočila ode dveří a chvátala do schodů, do jízdby. Třesouc se, všecka bledá sklesla do křesla. A již slyšela kroky zemanovy.

XI.

Odroda Němček vešel. Hned ve dveřích upřel zpod hustého, šedého obočí zpytavý pohled na mladou svou ženu. Nevstala, nepromluvila. Byla rozehvěním, strachem jako ohromena.

Bylo, jako když ostříž zažene holubici do posledního koutku, odkud nemožno již spárům jeho uniknouti.

Stará teta s úžasem i strachem hleděla na Odrodu. Zнала ho příliš dobře. Tušila, že se něco stalo, a Elška byla také nápadně pohnuta. Zeman si usedl na židli zrovna proti ní. Chvilku panovalo v jízdě hluboké ticho. Tím hlasitěji ozýval se venku hlas noční bouře.

Odroda odepínal si meč. Pani Elška sáhla po něm bezděky, aby ho odložila, jako vždycky činívala, a při tom se muže zeptala, chce-li jisti.

„Nechci. Ani se neptáš, kde jsem tak dlouho byl —“ dodal a podivně se usmál.

„Divím se —“ začala stará teta. Ale zeman jí nedal domluviti.

„Divíš se,“ vpadl, „a budeš se teprve diviti. Jdu z lovu —“

Teta pohledla na něho tázavě. Však Elška rozuměla. Povzdechla, ale tajně, sotva že povzdech přese rty ji zavanul.

„Za tou nečistou zvěří, za těmi Adamníky jsem se honil,“ pokračoval Odroda. „A přivedl jsem dva.

Z Kuželova. Zkrátka s nimi zatočím. Nedám, aby mne vlastní poddani vodili za nos. Ti dva se vyzpovídají na skřipci.“

Pohlédl na paní Elšku. Seděla nehnutě, než zdálo se mu, že zbledla. Svit spokojenosti kmitl se jeho drsnou tváří.

„Dobře jsme dnes na ně trhli,“ pokračoval. „A mohl jsem mít štěstí. Málem bych byl jejich pro-roka zajal s těmi chlapy.“

Paní Elška sebou živě hnula.

„Ty ho nevedeš?“ zvolala bezděky, kvapně; ale hned se zarazila.

Odroda, jako by si toho nevšiml, klidně odvětil, že ne, a dodal:

„U samého Kuželova v úvoze jsme na něho padli. Ale vymknul se nám jako úhoř a ten tam. Nadarmo jsme ho honili. Svižný chlapík, jest pravda. A hezký! Slušné velikosti, urostlý jako mladý strom, černých vlasův a vousův,“ popisuje, hleděl Odroda na svou mladou ženu. Upřený, pátravý pohled jeho uváděl ji do rozpaků. Pozoroval, jak Elška se přemáhá a nutí, aby byla poklidna.

„Honili jsme ho jako jelena, až do samého soumraku. Než ani stopy už pak po něm. Jak dim, sličný muž. Škoda ho, že přece se usmaží na hranici. Ne-ni-liž pravda, Elško?“

Úzkostný pohled jejího rozšířeného zraku byl mu odpovědí. Proč se tak táže? Proč ho tak popisuje?!

„Škoda ho bude, jak dim — sličná hlava, postava — jak jsem — ale vždyť ho sama znáš!“ zvolal pojednou.

„Já?!“ zvolala.

„Ano, ty — ty a paní teta také!“

Hlas zemanův, prve temně klidný, zazněl bouřlivě. Odrodovo čelo zrudlo a oči se blyštěly. Obě ženy

byly ohromeny. Úžas a zmatek jejich utvrdil ho v tom, co pronesl, ač, když to dnes zaslechl, ani sám tomu nechtěl věřit.

Teta první poněkud se vzpamatovala. Žádala, aby jim vysvětlil.

„Neměly jste hostě onehdy, když jsem byl za cikány?“

Nezapřely, nemohly.

„A proč jste mi o něm nic nepověděly? Proč jste ho utajily?“ tázal se zeman ostře a přísně.

Teta jala se omlouvat, řkouc, že pro jeho vypravování na to zapomněly.

„A neznaly jste ho?“

Stařena přisvědčila, že neznaly, a chtěla dále něco na vysvětlenou mluvit; však Odroda ji zakřikl, aby mlčela, a obrátiv se k Elšce zvolal:

„Tebe se ptám. Ty mluv! Znalas ho?“

Paní Elška pozvedla sklopenou hlavu a pohleděvši zemanovi přímo do tváře odvětila rozechvělým hlasem, avšak pevně, že neznala, a pak stručně dodala, jak teta v něm poznala Laurina z Metelska.

Odroda naslouchal chmuře čelo, pak když manželka umkla, jal se ji i starou Bonuši vyslýchat, jak dlouho ten host se tu omeškal, co tu chtěl, kam šel, a na konec všecek rozjitřen zvolal:

„Tak se jedná s hospodářem? Za mými zády hostiti Bůh vi jaké lidi? Aj, toť byla radost dnes, když už jsme toho ohavného proroka Adamnického skoro měli, slyšeti od vlastního pacholka: Ej, toho já znám — ten byl u nás, byl hostem naší vladyky, když ty, vladyko, jsi cikány honil. Slyšíš-li, ženo, rozumíš-li, jaká v tom hanba? Adamnický prorok byl hostem mé ženy — spal —“

„Dost už, vladyko!“ zřikla paní Elška a jako uštknutá povstala. „Mé cti se nedotýkej — já i teta

přijaly jsme ho ve vši počestnosti — Bůh můj svědek — a on —“ oči ji zahorely.

„A on?“ opakoval Odroda, jenž přecházející jizbou na ta slova se zastavil, a zpytavě i dychtivě čekal na odpověď.

Paní Elška ihned se zarazila nad tím slůvkem — než nebylo pomoci.

„A on?“ opakoval vladyka.

„On není takový, jak o něm díš,“ zvolala Elška Laurina se zastávajíc. Mluvila z hloubi srdce.

„Ej — ty se ho zastáváš?! Že není Adamníkem?!“

„Není!“ opakovala Elška ne již tak vášnivě, ale stejně rozhodně a pevně.

„Jak to víš? Jak ho tak znáš?“

Stará teta trnouc nad tím, co neť promluvila, chvátila jí na pomoc. Jalať se vykládati, že dle toho, jak s Laurinem mluvily, nikdo by nepomyslel —

„Jen dle toho, jak jste s ním mluvily? Haha a šedý zeman drsně se rozesmáv přišel jizbou. Pak náhle se zastaviv zvolal:

„Nebo ho jinak znáš?“ a svítilí oči jeho zpod hustého obočí tkvěly na mladé ženě.

Ustrnutí její již zmizelo. Měla již jistotu a klid pevného rozhodnutí.

„Znám ho z jeho řeči,“ odvětila. „A z ní tolik jsem vyrozuměla, že se ujímá utiskovaného lidu.“

„A se selkami po lesích tancuje!“ dodal surově Odroda.

Na ta slova a jeho smích paní Elška umlkla. On však přistoupiv blíže pravil zvolna, jako by každé slovo odměřuje:

„Takto mluví zemanka?!“ hlas jeho zněl hrozivě.

„Tolik jsi se poučila za jediné jeho návštěvy? To se odvažuješ říci mně? Dost. Ti tam ve sklepení povědi na skřipci více — a svedou do té kaluže třeba jiné.

Jen to si pamatuj: ten Laurin Adamník uhoří na hranici. Tak zákou kacírům ustanovuje, a ženám nevěrným, nevíš-li: za živa zazdění nebo je za živa pochovají a kolem probíjí!“

Stará teta vykřikla. Vladyka s tváří bouřlivě zachmuřenou čekal na slovo ženino. Paní Elška bledá a rozechvěná však ani nehlesla; neměla vladyku za hodna, aby se omluvila nebo ho ujistila, že proti manželské věrnosti se neprohřešila. Ale teta jala se vladyku prosit a chlácholiti, než okřikl ji, aby mlčela. Ale zároveň ji Elška požádala, aby nemluvila.

Vladyku jako by bodl. Blesk jeho očí stihl mladou manželku. Pak se obrátil a kvapně vyšel ven.

Stará teta plačíc objala neteř. Paní Elška ji těšila; však mysl svou měla jinde. Za chvíli také odešla. Nezamířila do společné ložnice, nýbrž do své komory. Tam sklesla u okna na sedadlo ve tlusté zdi. Ruce jí klesly do klína, hlava se pochýlila.

Venku byla čirá tma. Bouřlivý vítr vál a temné hřímání zvučelo pustou nocí.

Paní Elška vzpomínala na Laurina. Kdyby ho byl tak Odroda chytil! Neblahé náhody, že ho ten pacholek poznal! Ale Laurin jest příliš odvážný a smělý. Dnešní událost ho snad konečně přiměje, aby odešel . . . Odešel! Neuvidi ho — Snad už prchl.

Hrom prudčeji zarachotil. Pohlédla do noci.

Ubohý, za té nepohody snad kráčí širým polem. A ona! Co bude s ní! Bude zase tak opuštěna, a hůře ještě! Vladyka ji nevěří a nebude věřit. Vyplní-li hrozbu? Zač? Je-li vinna? Jaká to vina, že si Laurina zamilovala, že v něm její život, že lásku tu tajila, tlumila . . . Ó ráda by zemřela, ráda by všecka muka trpěla, vědouc, že také on —

Ó chraň ho, Bože! Zachovej ho!

Sklesla na kolena a začínala se modlití. Brzo však vstala.

Venku se ozvaly kroky a hlasy. Odrodův a starého Beneše. Odcházejí. Kam?

Pootevřela tiše dvěře. Zahlédla oba muže, kráčející se schodů dolů na síň. Vyšla ven. Slyšela, že dvěře dole se otvírají, a v tom sebou ulekaně trhla. Někdo se vracel a to rychle, po schodech nahoru. Nežli do své komnatky uskočila, byl tu. Ah, totě šafář!

Byla ráda. Vědělať, že on i všecka jeho rodina jsou jí oddáni pro přízeň, kterou jim a zvláště jeho dětem prokazovala.

„Kam spěcháš?“ tázala se ho.

„Do vladykovy komory, vladykovi pro plášť.“

„Kam jde?“

„Ne daleko, paní — ale je sychravo.“

„Ze dvora?“

„Jen do sklepení, paní — k těm . . .“

„Zajatým?“

Šafář přisvědčil.

„A co s nimi?“

„Nevím, že vladyka tak najednou se rozhodl. Je zajisté na ně velice rozezlen. Nemůže se ani dočekatí. Myslíli jsme, že toho nechá až do zejtrka, jako výslech . . .“

„A vy jste jich ještě nevyslechli?“

„I ano, cestou, ale každý z nich jako špalek, nechce nic říci.“

„A nač se vladyka doptává?“

„Nejvíce na toho jejich proroka. Ale, paní — vladyka se rozhněvá, že tak dlouho — promiň . . .“

„Hned, Martine. Teď budete se dotazovati — trápením?“

Paní Elška zbledla a třásla se.

„Vladyka miní je trochu pošimrali. Arciř — jinak z nich by nic nedobyl.“

„A ty tam také budeš?“

„Budu. Už musím, paní . . .“

Šafář se jen mihl a již se vracel s pánovým pláštěm. Dvěře komnatky paniny byly dosud otevřeny a rudá zář jimi linula se na siň.

Mladá paní tu také dosud stála. Hrůzou ji pojalala myšlénka, že v tu chvíli dole ve sklepení bijí a mučí ty dva sedláky, aby vyzradili. Nejvíce se ptal už cestou na toho jejich proroka — řekl Martin. A nyní zase Odroda bude se na něho ptáti . . .

Jestliže Laurin přese všechno přece zůstal, a ti ubožáci trápení neodolají a na něho povědi! Ó pak zajisté se vyplní Odrodovo slovo, že Laurin zahyne na hranici . . .

Byla to hrozná, bouřlivá noc.

Mladá paní ani hlavu na podušku nesložila, ani oka nezamhouřila.

Časně ráno, ještě za šera, šafář Martin protrhl se ze spaní. Někdo zatloukl mu na okno. Vyskočiv spatřil — dive divouci — mladou vladyku, zahalenou hrubě velikou rouchou.

Paní mu kynula.

XII.

Děšť a bouře ustaly po půlnoci.

Však nebe zůstalo všecko zataženo, a když na východě rozbřeskoval se nový den, světlo nemohlo jasně proniknouti těžkou záslonou mrakův.

Nastávalo chmurné jítro. Studený vítr províval navlhle koruny starých dubův na chlumu. Krajina kolem, nočním deštěm zmočená, v tom ranním polo-

šeru vypadala nevesele. Pruhy lesů byly ještě černý a kouřilo se z nich.

Odrodův dvůr jako by ještě spal. Pod promoklými šindelovými střechami jeho nic se nehnulo ani neozvalo. Jenom sám jeho hospodář, šedobradý vladyka, byl tou časnou a nehostnou chvíli vzhůru a bral se rozmoklým steznicem nahoru na chlum pod duby. Kráčet tam nějak opatrně drže se houštin, a nahoře pode stromy postavil se tak, aby ho ze dvorce nebylo viděti. Tvář vladykova byla zamračena, přísného, tvrdého výrazu.

Nejprve rozhlédl se zpod stromův krajinou; nejdéle upíral svůj zrak v tu strana, kde se probělávala ves jeho Kuželov, jedna z těch, v nichž Adamnické simě se ujalo. Hleděl na ni, potom dlouho na hustý háj, černající se mezi chlumem a Kuželvem.

Pak obrátiv se, ke dvorci pohleděl a krokem na to byl už u starého, trouchnivého dubu, v jehož ohromné dutině dosud panovala tma. Vladyka tam bystře nahlížel, pak vešed hmatal po stěnách starého velikána, sehnul se a hmatal opět.

Za chvílku vyšel ven s tváří jako prve zamračenou. Nenašel nic. Jak přišel, tak se i vrátil. V tom se mu podařilo. Nikdo ze dvora ho nezpozoroval, ani zemanka ne.

Na bledé tváři její zračila se dnešní probdělá noc plná úzkostí a duševních muk. A ty ani v tuto chvíli od mladé paní neodstoupily. Chvillemi se zachvěla, jako by ji mráz pojímal. Strašlivá nejistota ji soužila. Nevěděla, co se stalo s Laurinem a tam dole v tom děsném sklepení, kdež manžel její dnešní noci dal mučiti dva své sedláky. Vrátila se sice před chvilenkou od šafáře, ale s nepořízenou. Nemohl jí ten muž nic povědět. Byl při tom, když jednoho z těch sedlákův trápili, ale řici nemohl nic, poněvadž Adamnik

ten ani nehlesl. Když ho odnesli a s druhým začali, napadlo šafáře takové mdlo, že by se byl skácel vladykovi k nohám. Odroda zpozorovav to vyhnal ho, babu, jak ho pojmenoval, ven.

Že z toho jednoho ani slůvka nedobyli, to zemanku upokojilo. Však druhý? . . .

Strachovala se, že Laurinovu skrýs vyzradí, a že ji měl, o tom věděla. Jestliže pak Laurin neuprchl ani přes to, co včera se mu přihodilo, a je-li ve své skrýši! Nebo přisvědčí-li sedlák v bole-tech na otázky, ji samé se týkající . . . A Odroda, jak ho znala, bude se na ni ptáti . . .

Dopoledne ubíhalo v mučivé nejistotě. Před samým polednem vyšla na dvorec přede dvěře; naproti u stájův ukázal se šafář Martin a shlédnuv zemanku pustil se oklikou k ní a jda kolem chvatně ji pověděl:

„Vi, ale nepoví. Nesmí nic říci.“

Poslední naděje zmizela. Uložilť Martinovi, aby aspoň na starém Beneši, jenž po celé mučení byl s pánem ve sklepení, něco vyzvěděl. Však starý ten pacholek na slovo poslouchal. Nezvěděl nic a s nepořízenou vrátila se do světnice. Byloť poledne. Jídla na stůl přinesena; vladyka nepřišel. Dívka kuchyňská ohlásila, že už krmě vladykovi do jeho komory zanesla.

Stará teta zalekla se toho více než paní Elška.

Bylo pravda, zeman si dal oběd na komoru zanešti, ale nechav krmě na stole kvapil, jak obě paní u stolu seděly, na chlum, a zase prohlížel tam starý, trouchnivý dub.

Nikdy si ho zevrubněji nepovšiml; až teprve dnes počal jeho nitro zkoumati, po dnešní noci, kdy tam ve sklepení ten druhý z Kuželovských Adamníkův na mučení se vyznal, že sem na chlum někdy tajně chodíval podívat se do dubu, je-li tam jaké znamení, a někdy že také sám podobné znamení tam zanesl a že

pokaždé to bylo pro bratra Laurina, na jehož přání tak učinil. Tohoto vyznání starý vladyka měl ovšem dost. Utvrdilo ho v domněni, že manželka jeho s tím Adamníkem častěji se scházela — —

Krev bouřila se mu při tom pomyšlení. Když po druhé se s chlumu s prázdnou vracel, rozhodoval se na něčem jiném. Věděl, že paní Elška je nyní opatrná, že dokud on bude doma, ze stavení se neodváží. —

Dívka kuchyňská se divila, že obě paní, stará i mladá, tak málo dnes pojedly; zvláště paní Elška jidla skoro ani se nedotekla. A právě, když ode stolu vstavši chtěla do své komory, zaslechla na siní hřmotný hlas svého manžela. Poroučelť nějak hněvivě Benešovi, aby mu osedlal koně, že pojedje do městečka.

Paní Elška si oddechla. Učinilť jí zrovna po přání! Bude jí aspoň možno, aby vyšla. Dokud on doma, nemohla, nechtěla. Snad ustanovil někoho, aby ji hlídal; avšak tomu teď nebude divno, půjde-li ze zahrady na chlum. A že se chvatně do dubu nachýlil a tam znamení pro Laurina nechá, toho nikdo si nevšimne. Musí tak pro všechno učiniti. Jak, kdyby Laurin byl zůstal! Odvážný je dost a svému povolání tak oddaný, že ani nebezpečnosti se neleká. A on musí býti zachráněn! Snad sám už na nějakou zprávu čeká a zašle zajiště svého důvěrného posla k dubům ve příhodnou chvíli, jak už nejednou učinil. Paní Elška o tom poslu věděla; ale neznala ho a neměla tušení, že jest jí tak na blízku, tam ve sklepení, a že pověděl, vyzradil.

Venku ozval se koňský dusot. Paní Elška vyhlédla ven. Vladyka odjíždí, skutečně. Jako když hroživé mračno mizí.

Vladyka odjel, a jak paní Elška se přesvědčila, zmizel skutečně v polích v tu stranu k městečku. Nicméně nevyšla hned na chlum. Pro bezpečnost a také

na tu chvíli nebylo kvapu. Vědělať, že posel za bílého dne k dubům nepřijde. Otálela také k vůli tetě a pak také proto, poněvadž se jí zdálo, že starý Beneš ji pozoruje. A měl tak nařizeno, aby zabránil, kdyby zemanka snad chtěla ze dvora.

„Do zahrady a na chlum ovšem — to může,“ dodal vladyka, když dával před odjezdem Benešovi nařízení.

Paní Elška odešla na svou komoru a tam dlouho zůstala. Bylo již pozdě odpoledne, když Beneš v zahradě ji zahlédl. Procházela se tam mezi květinami, bledá a zamyšlená, a usedala také pode starou jabloň. Nikde jako by neměla stání. V tu chvíli starý Beneš, jenž neustále kolem zahrádky se potloukal, odešel do dvora přesvědčen, že paní nemá žádného zlého úmyslu. Však mu hned bylo podivno, když vladyka něco o tom prohodil, že zemanka by chtěla pryč. Jak by chtěla a mohla, nyní v tuto chvíli! A pak se za chvíli zas přesvědčí.

Smrákalo se, když paní Elška otevřevši zahradní dvířka vyšla přes schůdky ven pod olše u potoka. Odtud stoupala stezníkem na chlum. V křovinách bylo již šero a pod stromy nahoře uložil se hluboký stín. Mladá paní se několikráte za sebe plaše ohlédla. Nic nezpozorovavši zamířila přímo ku trouchnivému velikánu; chtěla uložiti do jeho nitra do šterbiny kousek červeného sukna, znamení to největšího nebezpečení, varování, aby sem Laurin nechodil a zmizel. Chtěla je v dutině dole do šterbiny jen zatknouti a hned opět se navrátit. Ale jakmile stanula u stromového otvoru, zůstala, jako když ji někdo přimrazí.

V tu chvíli někdo něco níže za houštinou vztyčil se a povyhlížel nahoru k dubům. Byl to sám vladyka z Doubravice, Odroda Němček. Nejednou tak za mladých let, hlavně v Uhrách, když tam v české rotě

sloužil, lihal a hlídal a plazil se proti nepříteli. Tenkrát ovšem mu nepřípadlo, že na stará kolena jako nějaký ztracenec bude vyzvídati a plížiti se, aby sto-
poval svou — vlastní ženu!

Koně nechal v polích v osamělé krčmě, sám pěšky a zacházkou se navrátil a v houštině na chlumu se ukryl. Žádnému nechtěl toho svěřiti. Běžel o jeho ženu, o jeho čest . . . Chtěl zvědět, mluvil-li ten na trápení pravdu; půjde-li Elška na chlum a nechá-li tam znamení jakési. Mluvil-li ten Adamník pravdu, byla-li s tím prorokem jejich za jedno, dalo se tak očekávati.

Ležel a čekal dlouho. Když soumrak na krajinu se ukládal, chtěl už odejiti. V tom za houštinou na stezníku mihly se bělavé šaty. Elška šla nahoru! Cítil, jak krev hrnula se mu do hlavy. Byl by nejraději jako tigr vyskočil a chytil ji, aby na ni zahřměl — ale pamatoval se. Chtěl mítí důkaz. Co by jí mohl za to říci, že si jde pod večer na chlum? Ale dokázati ji, že tam donesla znamení, že je s tím — Adamníkem srozuměna . . .

Už je nahoře — už je pode stromy, u dubu. Nejde, dlouho se nevrací. Odroda byl netrpěliv.

A jak by se paní Elška mohla hned navrátiti, když z dutiny starého dubu vztáhly se proti ní ruce, když z temna jeho prosvítlo bělostné čelo a milá tvář sličného muže, když pohleděla zase do jeho tmavých, mluvných očí! Laurin byl tu!

Jak se ho zděsila, tak se i zaradovala. Myslila, že nikdy už ho nespattí, že už snad na vždycky se s ním rozloučila. A přece mu zase hned přísně vytkla, proč přišel, že je v největším nebezpečení.

„Chtěl jsem tebe, paní, vidět, s tebou se rozloučit!“ odvětil, a to takým hlasem, jako ještě nikdy.

„Musím na čas a snad na delší odtud. Vidím, že bych tomu ubohému lidu více přitížil než prospěl. Trpěl by k vůli mně. Až zuřivost nepřátel pomine — myslil jsem. Ale jiti odtud a nespátriti tebe . . .“

„A kdybych nebyla sem přišla — bláhový!“

„Byl bych se i dolů odvážil. Byl bych večer před zahradou zapěl a dal ti znamení.“

„Šilený!“

„Jsem — jsem snad — ze samého zápasu — sám s sebou —“

Zarazil se, pak náhle se otázel, patrně řeč jinam schválně zaváděje :

„A jak ti tam, zajati u vás bratři? Nevíš-li nic, paní?“

Pověděla mu chvatně všechno, co se sběhlo, i to, jak upadla v podezření. Trhl sebou, jak to uslyšel, oči jeho zimničně zaplanuly a všecek vzrušen promluvil:

„Elško, moje duše!“ tak poprvé ji oslovil. „Nyní smím, nyní musím tobě říci, co v duši jsem tajil a co mne soužilo. Pojď se mnou! Pojď, Elško! Musíš půjdeš!“

Ustrnula. Ta řeč tak vážně zněla. Na okamžik ji omámilo pomyšlení, že by šla s ním, s ním i zůstala povždy, povždy! Ale vzpamatovala se. Zakroutila smutně hlavou.

„Musíš, Elško!“ pravil vášnivě. „Běžiť o tebe. O tvůj život! Měl-li bych tě u toho ukrutníka nechati, jenž by neušetřil ani vlastního syna, kdyby o něm zvěděl, že se mnou mluvil. Neušetří tebe. Zahynes nebo do smrti budeš v mukách. A to k vůli mně! K vůli mně!“ zabědoval. „A toho jsem tě chtěl vždycky zbaviti. Nechtěl jsem klidu tvého rušiti. Přemáhal jsem se, mučil se a zatajil ti, žes mně nade všecko . . .“

Nyní to smím říci . . . Že jsem si tě hned na první spatření oblíbil a jak láska má se rozmáhala, rostla.“

„Laurine!“ zvolala. V hlase tom nezněly ani hněv, ani urážka.

„Proto pojď se mnou! Budeme šťastni. Nenechávej mne samotného odejiti s tou myšlénkou, že trpíš, ustavičně snášíš -- k vůli mně! Elško, probůh tebe prosím!“

Umlkl v rozvášnění svém a chopil se jejích rukou.

Třásla se a stála tu jako ve sladkém opojení. Nemohla vzrušením ani promluvit. Nebránila se, když Laurin ji za ruce pojal. Ale pak zhluboka povzdechla a sklonivši hlavu tiše a bolestně odvětila:

„Nemožno, Laurine — nemožno — jsem ženou jiného . . . Ty jinak soudíš a věříš. Všecko bych pro tebe učinila — a co jsem učinila, víš jistě, proč se tak stalo. Jen pro tebe — ráda i život pro tebe — bych . . . Ale tvá víra, Laurine. Ó probůh!“ zvolala, „nechtěj toho na mně — nechtěj — do smrti bych nebyla spokojena — byl by to zločin — hřích — a duše nenašla by upokojení. Jdi — jdi — ať se zachrániš! Budu na tebe ustavičně vzpomínat, za tebe se modlit. Zachraň se — máš-li mne rád! Nebo kdybysi ty — ó ne — ne — Laurine — jdi —“

„Elško, ty mne miluješ, jako já tebe, ó pojď — Nebraň se, duše má —“ Rázem umkl a vytřeštěný zrak jeho upřel se mimo Elšku do šera, kdež od starého javoru, jenž sotva několik kroků stranou stál, oddělila se postava a hnala se zuřivě k dubu.

Laurin strhl Elšku k sobě, aby ji zakryl a uchránil. Než v tom, jak zemanka užaslá, nevědouc, co se za ní děje, překvapeně se obrátila, mihla se vzduchem pádná pravice Odroda Němčeka, a Elška vykřiknuvši zavrávala.

Laurin vyrazil jako mladý tur, a než Odroda, jenž v zuřivosti své druhou ránu manželce své chtěl zasaditi, po druhé se rozehnal, Laurin vrazil mu dýku svou, od pasu ji dobyv, hluboko do prsou.

Vladyka zuřivě zaklev sklesl na koleno. Ještě jednou chtěl vyskočiti, však padl jako podřatý. Ani hlas už nedostal se mu z hrdla. Laurin už si ho ani nevšimnul. Přiskočiv k Elšce zvolna ji k zemi kladl, opíraje její hlavu o koleno. Nebědoval, než nejsladšími jmény volaje mladou zemanku, na smrt bledou, staral se o její ránu. Víčka její konečně se pozvedla. Svitlo v jejím lici, když přisvědčil na její tichou otázku, je-li zachráněn. Přisvědčil, ale na sebe nemyslí, jen na ni.

Když pak starý Beneš přikvapil na chlum, zakopl u starého, trouchnivého dubu. Kořen to nebyl, to cítil, jak se sehnul, nahmatal lidské tělo.

Když se pak s pochodni ze dvora sem vrátil, maje s sebou několik pacholkův, našel u dutého dubu svého pána. Byl mrtev. V navlhle zemi nenašli mnoho šlepi, ale za to dosti krve.

Míhavé, rudé světlo smolnice chvělo se na drsných kmenech starých stromův i na zsinalem, chmurném lici starého vladyky, krví zbroceného.

Kdo ho zabil? Jak sem vladyka se dostal? Kde má koně? Vždyť jel do města! Všichni stáli jako ztrnuli.

„A kde je zemanka?“ zvolal pojednou starý Beneš, jemuž teprve nyní připadlo, proč vlastně sem šel.

Všichni na něho s úžasem pohleděli. Vysvětlil jim. Rozhlíželi se kolem, na svahu, volali do tmy. Nadarmo. Odnesli vladyku do dvorce, odkudž pak všichni pacholci se světly vyrojili se hledat zemanku a stíhat vraha.

Starý Beneš byl jako zmatený. Zemanka sem šla, viděl ji prve, zeman mrtev, a ona pryč — zmizela. Aby ona — není možná, jak by ona, slabá ženská, takového siláka starého! . . .

XIII.

Dva z Doubravických pacholků, kteří v noci hnali se za vladykovým vrahem, dostali se až do starého, tmavého háje mezi chlumem dvorským a vesnicí Kuželovem. Jeden z nich chtěl se pustiti mezi stromy, druhý však mu to rozmluvil vykládaje, že by vrah byl zpozdilý, aby tak na blízku se ukrýval, ten že dávno je v širém. Pak u nich také rozhodlo pomyslení, nebylo-li těch vrahů více; a kdyby tu opravdu byli skryti a oni na ně uhodili, jen tak ti vrahové by se nedali. A co oni dva proti nim? Nač kůži svou obětovati pro přísného vladyku?

Proto přešli jen tak pokrajem a oznámili pak Benešovi, že starou doubravu jak náleži prolezli. Ani netušili, jak na blízku byli tomu, jenž pána jím zabil.

Prostřed černého háje, na svahu rozloženého, táhla se hluboká rokle, k níž svrchu byl přístup velice nesnadný, nebezpečný. Jenom na jednom zarostlém a málo komu známém místě stácel se sotva znatelný chodníček na dno táhlé rokle či úžlabiny. Jím také oné noci sešel Laurin z Metelska, nesa v náručí svém drahé břímě. Častěji se tu skrýval a proto krácel jistě i za tmavé noci. Šel roklinou vzhůru, až pak v pravo zabočil a ocitl se v otvoru dosti volném, v jeskyňce, brlohu ve skalní stěně vydlabaném.

Tam na lože z mechu a listí uložil své břímě, svou kořist, mladou zemanku z Doubravického dvora, a zanítil na pokraji jeskyňky neveliký ohnák, jenž ozářil doupě i spletené pásma kořenů se skály nad nim visících i křoviny kolem bující. Ozářil také Laurina ve tmavé sukni krvi zbrocené, jeho tvář rozčilením a namáháním bledou, ozářil také svým třesavým světlem mladou paní, přikrytou pláštěm Laurinovým, na smrt zsinanou.

Jen ten ohník viděl, jak reformator roty Košatské se džbánkem v jeskyni uchystaným chodí ke studánce opodál v rokli, jak čistou, studenou vodou tou vlaží suché rty paniny, jak hasí její palčivou žízeň a vymývá její hlubokou ránu a jak schne úzkostí o drahou ženu.

Ze mdlob se probravši hleděla velikým svým krásným okem na milého muže. Je s ním, slyší jeho milý hlas. A jak o ni pečuje! Miluje ji! Miluje!

Jen jednou její tvář se zachmuřila.

„Tys Odrodu —“ a nedomluvila.

Rozuměl a přisvědčil, že zabil.

„Bůh nám odpusť!“ zašeptala.

„Ne nám, jemu — on tebe chtěl zabít,“ a v duchu Laurinově strašně se ozvalo: „A zabil!“

Seděl u ní, hladil její zlaté vlasy, těšil ji, ale záhy ustal.

Když svítalo, Elška už ho neslyšela. Byla mrtva . . .

Dokud byla naživě, pořád o oheň pečoval, aby je neprozradil, a myslil na to, že jistě ho stihnají. Však co ta milá duše mu odešla, na nic nevzpomněl a své jistoty nedbal. Jeskyňkou ozýval se jeho pláč. Klečel u paní Elšky a zůstal u ní po celý den, a teprve druhé noci, když bylo na úsvitě, vyšel ven z úžlabiny a zamířil do Kuželova. Vrátil se však do rokliny ještě přede dnem.

Od té chvíle nebylo o něm ani slechu. Zmizel beze stopy.

Zavraždění Doubravického vladyky způsobilo po všem kraji mnoho hluku. Byloť tak tajemno! Rozumí se, že nejprve spadlo na vrub sedláků, jmenovitě těch Adamníkův Kuželovských. Však pánové ničeho nevymučili a nic nevypátráno ve dvoře, ani u staré paní Bonuše, která také upadla v podezření. Zmizelať její neť, paní Elška, beze stopy. Ale právě to, že stařenu tu nechala, Bonuši prospělo. Ubohá stará paní, všecka

zoufalá ztrátou milované neteře, ovšem nic nemohla pověděti.

Vrchu nabylo mínění, že zemanka s vrahem, a tím zajisté byl ten Adamnický prorok, prchla. Žasli nad tím, že by ta mladá, hodná paní něčeho takového se dopustila. Mnozí tomu ani neuvěřili tušíce, že v tom snad násilí. Jen to bylo všem divno, že tak beze stopy zmizela. Starý Beneš byl přesvědčen, že zemanka o vraždě věděla, neměla-li dokona v ní účastenství!

Příbuzní Odrodovi ujali se dvoru a zboží nebožtíkovy. Starou Bonuši tam nechali. Však ta očividně scházela, a počítali, že dlouho asi nebude. Ze dvora skoro ani nevyšla.

Až tu jednou, tři léta již minula od smrti Odrodovy, vydala se na pouť, sama a pěšky. Jen šafářka ji vyprovodila. Za chlumem v polích přidal se k nim jakýsi poutník, jenž minule byl ve dvoře přes noc a s nímž stará paní také mluvila. Zdálo se, že on ji nejvíce k té pouti přiměl. Šli pak společně a zastavili se nejprve v černém háji.

Nesedli tu pode stromy, aby si odpočinuli, nýbrž vešli do úžlabiny, až stanuli pod skalou, nad níž staré buky své koruny rozkládaly. Tam je čekal jiný muž ve tmavé, dlouhé sukni, fermenem přepásaný. Vlasy a vousy jeho, někdy jako uhl černé, silně prokvetaly, ač přibledlá tvář nejevila ještě stáří.

Muž ten přihlásil se k paní Bonuši jako dobrý známý; ale nepoznala ho. a musil ji říci, že jest Laurin z Metelska. Tu se dala do pláče a rozplakala se ještě více, když ji ukázal rov opodál pod skalou. Šumné křoví bylo jeho jedinou ozdobou.

„Tu Elška odpočívá,“ pravil Laurin temně, a stará paní zastírajíc zvadlýma rukama tvář sklesla u rovu nešťastné své neteře. — —

O rejích Adamnických v té krajině už nikdy nebylo slyšeti. Plebáni ovšem si naříkali, že lid v těch vesnicích není pravověrný, než přiznati musili, že zvláště poslední dobou žije spořádaně, ano lépe než lid v sousedství pravověrný. Že to zásluhou jeho vážného proroka, toho ovšem netušili. Přicházel tajně a krádí, pobyl mezi svými, těšil, povzbuzoval, až pak zase jak přišel tak zmizel. Pokaždé zastavil se v černém háji mezi dvorským chlumem a Kuželovem a pokždé sestoupil tam do rokle, aby stanul pod skalou, kde odpočívaly jeho spokojenost a štěstí, aby se zadumal u osamělého hrobu mladé zemanky.

1885.
